

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า

- 2.1.1 ความหมายของคำว่า คุณค่า
- 2.1.2 สิ่งมีค่านอกตัวกับสิ่งมีค่าในตัวเอง

2.2 อุดมคติหรือจุดมุ่งหมายของชีวิต

2.3 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญา

- 2.3.1 แนวคิดสุขนิยม : จงแสวงหาความสุขสบายทางกาย
- 2.3.2 แนวคิดวิมุตตินิยม : จงแสวงหาความสงบ
- 2.3.3 แนวคิดปัญญานิยม : จงแสวงหาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม
- 2.3.4 แนวคิดอัตถิภาวนิยม : จงแสวงหาตัวเอง
- 2.3.5 มนุษยนิยม : จงมองรอบด้าน

2.4 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

- 2.4.1 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา
- 2.4.2 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนาคริสต์
- 2.4.3 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนาอิสลาม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อศึกษาบทที่ 2 จบแล้ว นักเรียนสามารถ

1. บอกความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตได้
2. บอกหลักการสำคัญของแนวคิดทางปรัชญาและศาสนาเรื่องจุดมุ่งหมายของชีวิตได้
3. วางเป้าหมายและวิเคราะห์เป้าหมายชีวิตของตนเองได้
4. อธิบายความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจุดมุ่งหมายของชีวิตตาม

แนวคิดทางปรัชญาและศาสนาได้

5. เปรียบเทียบคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญาและศาสนาได้
6. วางแผนปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตของตนเองได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

1.1 วิธีสอนแบบบรรยายประกอบสื่อ เริ่มจากการเสนอปัญหาหรือตั้งคำถาม เพื่อนำเข้าสู่การบรรยาย มีการตั้งคำถาม ตอบคำถามระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

1.2 วิธีสอนแบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) ซึ่งมีขั้นตอนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม 4) ขั้นตรวจสอบผลงาน และ 5) ขั้นสรุป บทเรียนและประเมินผล

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนเรียนรู้

2.1.1 ตัวแทนนักศึกษาเช็คชื่อและตรวจสอบวินัยในชั้นเรียน

2.1.2 อาจารย์ให้นักศึกษานั่งสมาธิตามวิถีทัศนสันการนำนั่งสมาธิของดร.อาจอง ชุมสายฯและบันทึกผลการนั่งสมาธิในแบบบันทึก

2.1.3 ระหว่างบันทึกผลการนั่งสมาธิฟังเพลงประจำรายวิชาคือวิถีทัศนสันเพลงสายลมแห่งจริยธรรม เพลงคนค้นคน เพลงแม่เมตตา เพลงความสุขเล็ก ๆ เพลงสบาย ๆ ครั้งละหนึ่งเพลง

2.2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

2.2.1 อาจารย์ให้นักศึกษาอ่านใบความรู้เรื่อง “คนเราเกิดมาเพื่ออะไร”

2.2.2 นักศึกษาและอาจารย์ร่วมกันอภิปรายเรื่องคนเราเกิดเพื่ออะไร ชีวิตที่มีค่าคืออะไร พร้อมชมวิถีทัศนสันโฆษณาไทยประกันชีวิตชุดชีวิตที่มีคุณค่า (แม่ตั๋ย) วิถีทัศนสันรายการโลกนักอ่านบ้านนักเขียน ตอนเดินสู่อิสรภาพ

2.2.3 อาจารย์แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.4 อาจารย์ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบก่อนเรียน

2.3 ขั้นเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่

สอนด้วยวิธีร่วมแรงร่วมใจซึ่งมีขั้นตอนการสอน ดังนี้

2.3.1 ขั้นเตรียม

อาจารย์กำหนดเรื่องที่จะศึกษาออกเป็น 8 หัวข้อย่อย คือ

- 1) สุขนิยม 2) วิมุตินิยม 3) ปัญญานิยม 4) อตถิภาวะนิยม 5) มนุชยนิยม
- 6) จุดหมายชีวิตแนวพุทธ 7) จุดหมายชีวิตแนวคริสต์ และ 8) จุดหมายชีวิตแนวอิสลาม

2.3.2 ขั้นสอน

อาจารย์แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 8 คน โดยแบ่งสมาชิกไว้ล่วงหน้าให้มีความสามารถละกัน คือ เก่ง ปานกลาง (ค่อนข้างเก่ง) ปานกลาง (ค่อนข้างอ่อน) อ่อนเรียกว่ากลุ่มบ้าน (Home Group) ให้สมาชิกในกลุ่มเลือกหมายเลขประจำตัวโดยการนับ 1 – 8 อาจารย์ชี้แจงกติกาการเรียนรู้

2.3.3 ชั้นปฏิบัติงานกลุ่ม

1) อาจารย์ให้นักศึกษาที่มีหมายเลขเดียวกันมารวมอยู่ด้วยกันแต่ไม่ควรเกิดกลุ่มละ 6 – 7 คน

2) สมาชิกในกลุ่มใหม่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับหัวข้อที่จับฉลากได้ในเอกสารประกอบการสอนบทที่ 2 และช่วยกันทำใบงานที่ 1 และอภิปรายร่วมกันในหัวข้อของใบงานที่ศึกษาจนทุกคนมีความเข้าใจกระจ่างชัดเจนกลุ่มเหล่านี้เรียกว่ากลุ่มเชี่ยวชาญ (Expert Group)

กลุ่มหมายเลข 1 เรื่อง สุขนิยม และช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 2 เรื่อง วิมุตินิยมและช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 3 เรื่อง ปัญญา และช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 4 เรื่อง อัตถิภาวนิยม และช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 5 เรื่อง มนุชนิยม และช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 6 เรื่อง คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตแนวพุทธและช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 7 เรื่อง คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตแนวคริสต์และช่วยกันทำใบงานที่ 1

กลุ่มหมายเลข 8 เรื่อง คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตแนวพุทธและช่วยกันทำใบงานที่ 1

2.3.4 ชั้นตรวจสอบผลงาน

อาจารย์ให้สมาชิกกลุ่มเชี่ยวชาญกลับไปยังกลุ่มเดิมของตน และอธิบายความรู้ที่ตนเองได้ศึกษามาพร้อมทั้งอธิบายหัวข้อตามใบงานที่กำหนดไว้ โดยเริ่มจากหมายเลข 1 – 8

2.3.5 ชั้นสรุปบทเรียนและประเมินผล

1) อาจารย์ให้นักศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษาเพื่อประเมินความเข้าใจของกลุ่มจากใบงานที่ 2

2) อาจารย์ให้นักศึกษากำหนดเป้าหมายชีวิตและวางแผนปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายชีวิตของตนลงในใบงานที่ 3 แบบฟอร์มการกำหนดเป้าหมายในชีวิต

3) อาจารย์ให้นักศึกษาทดสอบความรู้ตามเนื้อหาที่ศึกษาในเรื่องคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต โดยการทำสอบกลุ่ม

2.4 ชั้นสรุป

อาจารย์บรรยายสรุปเนื้อหาประกอบสื่อพาวเวอร์พอยต์ และวิดีโอที่ค้นสืบตามแนวคิดทางปรัชญาและศาสนา ซึ่งมีวิถีทัศน์สั้น ดังนี้ 1) วัตถุยังสูงกว่าจิตใจ 2) ปฏิเสธความสุข 3) นักบวชศาสนาเซน 4) การ์ตูนพุทธศาสดาตอนทรมานตนและตรัสรู้ 5) โฆษณากระทิงแดง(ชีวิตฉีกกรอบ) 6) โฆษณาความพอเพียง 7) โฆษณากระทิงแดงเป้าหมายดี ๆ ในชีวิต 8) ความรักของแม่ไม่สิ้นสุด และ 9) ภาพยนตร์สั้นเกาหลีเรื่องเสียงกู่จากครูใหญ่

2.5 การฝึกทักษะชีวิตประจำบท

อาจารย์ให้นักศึกษาทำแบบฝึกทักษะชีวิตในแต่ละสัปดาห์โดยทำที่บ้านพักของนักศึกษาตามใบงานการฝึกทักษะชีวิตที่ 1 ประวัติความดีงามของตัวข้าพเจ้า และใบงานแบบฝึกทักษะชีวิตที่ 2 ประทับใจในดวงจิต

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาจริยธรรมและทักษะชีวิต
2. วีดิทัศน์สั้นประกอบการนั่งสมาธิเรื่อง 1) นำนั่งสมาธิของดร.อาจอง ชุมสายฯ 2) เพลงสายลมแห่งจริยธรรม 3) เพลงคนค้นคน 4) เพลงแผ่เมตตา 5) เพลงความสุขเล็ก ๆ และ 6) เพลงสบาย สบาย
3. วีดิทัศน์สั้นประกอบเนื้อหา 1) โฆษณาไทยประกันชีวิตชุดชีวิตที่มีคุณค่า (แม่ตั๋ย) 2) วัตถุสูงค่ากว่าจิตใจ 3) ปฏิเสธความสุข 4) นักบวชศาสนาเซน 5) การตุนพุทธศาสนาตอนทรมาณตนและตรัสรู้ 6) โฆษณากระทิงแดง (ชีวิตฉีกกรอบ) 7) โฆษณาความพอเพียง 8) โฆษณากระทิงแดง เป้าหมายดี ๆ ในชีวิต 9) ความรักของแม่ไม่สิ้นสุด 10) ภาพยนตร์สั้นเกาหลีเรื่องเสียงกู่จากครุใหญ่ และ 11) เดินสู่อิสรภาพ ประมวล เฟิงจันท์
4. พาวเวอร์พอยต์สรุปเนื้อหาบทที่ 2
5. ใบความรู้กรณีตัวอย่างเรื่อง ”คนเราเกิดมาเพื่ออะไร”
6. ใบงานที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต
ใบงานที่ 2 วิเคราะห์กรณีตัวอย่าง
ใบงานที่ 3 แบบฟอร์มการกำหนดเป้าหมายในชีวิต

การวัดผลและการประเมินผล

1. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
2. ใบงานและการประเมินผลใบงาน
3. ใบสังเกตกิจกรรมกลุ่มและการประเมินผล

บทที่ 2

คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต

การศึกษาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์นอกจากการตั้งคำถามว่าชีวิตคืออะไร ชีวิตมาจากไหน อะไรเป็นแก่นแท้หรือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ซึ่งมีแนวคิดที่แตกกัน ดังได้อธิบายมาในบทที่ 1 ในบทนี้จะพิจารณาคำถามเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญคือ มนุษย์เกิดมาเพื่ออะไร ชีวิตที่มีคุณค่าเป็นอย่างไร อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตที่มีคุณค่าเพียงสิ่งเดียวหรือหลายสิ่งชีวิตที่ดี มีคุณค่าและชีวิตที่ประเสริฐเป็นอย่างไร ซึ่งในการตอบคำถามและอธิบายเหตุผลมีแนวความคิดที่แตกต่างกันทั้งในทางปรัชญาและศาสนาเกี่ยวกับคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต

คำว่าคุณค่า เป็นคำที่มีความหมายหลายนัยด้วยกัน คำว่าคุณค่ากับคำว่าสิ่งมีค่ามีความเชื่อมโยงกัน สิ่งมีค่าเป็นการตั้งคำถามทางจริยศาสตร์ซึ่งมีประเด็นที่ควรทำความเข้าใจดังนี้

2.1.1 ความหมายของคำว่า คุณค่า

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 263) ได้ให้ความหมายของคำว่า คุณค่า ไว้ว่า “สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง” ส่วนวิทย์ วิศทเวทย์ (ม.ป.ป., หน้า 4) กล่าวว่า “คุณค่านั้นคือ ลักษณะ “ที่พึงประสงค์” หรือลักษณะ “ที่ควรจะเป็น” หรือลักษณะที่ “น่าพึงปรารถนา”” ดังนั้น คุณค่า หมายถึง สิ่งที่พึงปรารถนามีประโยชน์ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการและคิดว่าควรจะเป็น ส่วนคำว่าคุณค่าของชีวิตหมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตโดยตั้งมั่นในคุณงามความดีตามเกณฑ์ของสังคม อันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

2.1.2 สิ่งมีค่านอกตัวและสิ่งมีค่าในตัวเอง

สิ่งมีค่า คือ สิ่งที่มนุษย์ต้องการ อยากได้ อยากมี อยากเป็นและแสวงหา สิ่งมีค่ามี 2 ประเภทคือ

2.1.2.1 สิ่งมีค่านอกตัว (Extrinsic value) คือ สิ่งที่มนุษย์ต้องการเพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือหรือเป็นบันไดนำไปสู่สิ่งอื่นที่ต้องการได้อีก ไม่ได้ต้องการสิ่งนั้นเพราะตัวมันเอง เช่น นักศึกษาต้องการเงินเพื่อไปเรียนหนังสือ เรียนหนังสือเพื่อหาความรู้ มีความรู้เพื่อหางานทำ ทำงานเพื่อให้ได้เงินเป็นต้น เงิน การศึกษา ความรู้หรือการทำงานล้วนเป็นสิ่งมีค่านอกตัว และเป็นเพียงเครื่องมือหรือทางนำ (means) ไปสู่สิ่งอื่นเท่านั้น

2.1.2.2 สิ่งมีค่าในตัวเอง (Intrinsic value) คือ สิ่งที่มีมนุษย์ต้องการมันเพราะตัวมันเอง ไม่ได้ต้องการเพราะเป็นทางนำไปสู่สิ่งอื่นที่อยากได้มากกว่า เช่น มนุษย์ทำงานเพราะต้องการเงิน เงินนำไปเพื่อหาความสุข และถ้าถามต่อไปว่าต้องการความสุขเพื่ออะไร ถ้าตอบไม่ได้ว่าต้องการความสุขเพื่ออะไร หรือตอบว่าความสุขก็เพื่อความสุข ความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งอื่น ๆ เป็นสิ่งมีค่านอกตัว เพราะเป็นเพียงเครื่องมือไว้หาความสุข หรือ ถ้ามนุษย์แสวงหาความรู้เพื่อความรู้ ความรู้ก็จะเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ทั้งความรู้และความสุขเป็นจุดหมายสุดท้ายที่มนุษย์ต้องการ (end)

ดังนั้น สิ่งมีค่าคือสิ่งที่มนุษย์ต้องการและมนุษย์เป็นผู้กำหนดค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามที่มนุษย์ปรารถนา สิ่งมีค่าจึงมี 2 ประเภทคือสิ่งที่มนุษย์ต้องการเพื่อเป็นเครื่องมือไปสู่สิ่งอื่นที่ต้องการมากกว่า เรียกว่า สิ่งมีค่านอก และสิ่งที่มนุษย์ต้องการเป็นเป้าหมายสุดท้าย อันเป็นที่สุดของความต้องการ เรียกว่า สิ่งมีค่าในตัว สิ่งมีค่าในตัวเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต

2.2 อุดมคติของชีวิตหรือจุดมุ่งหมายของชีวิต

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล การกระทำของมนุษย์จึงเกิดจากการวางแผนเพื่อหวังผลที่เกิดขึ้น ผลที่มนุษย์คาดหวังคือจุดมุ่งหมาย ดังนั้นมนุษย์จึงดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย คำว่าจุดมุ่งหมายของชีวิตในทางปรัชญาเรียกว่า อุดมคติของชีวิต พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 1422) ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมคติ ไว้ว่า “จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงาม และความจริง ทางใดทางหนึ่งที่มีมนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน” พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของคำว่า อุดมคติ ไว้ว่า “จุดหมายสูงสุดที่บุคคลหรือสังคมมุ่งบรรลุถึง” คำว่าเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของชีวิตในที่นี้หมายถึงเป้าหมายสูงสุด ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการมากที่สุดในชีวิต เมื่อได้สิ่งนี้แล้วไม่ต้องการสิ่งใดอีก

สำหรับปัญหาว่า คนเราเกิดมาเพื่ออะไร อะไรคืออุดมคติของชีวิต หรืออะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ อะไรคือสิ่งที่น่าพึงปรารถนาที่สุดสำหรับชีวิต อะไรคือสิ่งที่ประเสริฐที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหา (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป., หน้า 12) ปัญหาเหล่านี้มีคำตอบหลายลัทธิด้วยกันทั้งทางปรัชญาและศาสนา ซึ่งแต่ละทัศนะก็มีเหตุผลที่แตกต่างกัน

2.3 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญา

มนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องสิ่งมีค่าที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาโดยเฉพาะความคิดเห็นเรื่องสิ่งมีค่าในตัวเองและสิ่งมีค่านอกตัว โดยที่บางกลุ่มเห็นว่า ความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งอื่น ๆ เป็นสิ่งมีค่านอกตัว บางกลุ่มเห็นว่าความรู้ ความสงบ เสรีภาพต่างก็เป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง บางกลุ่มเห็นว่าสิ่งมีค่าในตัวเองมิได้หลายสิ่ง แนวความคิดที่แตกต่างกันเหล่านี้เรียกว่าแนวคิดทางปรัชญา ซึ่งแต่ละ

แนวคิดก็มีเหตุผลที่แตกต่างกัน กล่าวโดยสรุปแนวคิดทางปรัชญาที่มีต่อคำถามว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในมุมมองของมนุษย์ควรแสวงหาซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าในตัวเอง มี 5 แนวคิด คือ 1) แนวคิดสุขนิยม 2) แนวคิดวิมุตินิยม 3) แนวคิดปัญญานิยม 4) แนวคิดอัตถิภาวนิยม และ 5) แนวคิดมนุษยนิยม ซึ่งจะอธิบายไปตามลำดับ

2.3.1 แนวคิดสุขนิยม : จงแสวงหาความสุขสบายทางกาย

สุขนิยมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความสุขทางกายและมีรากฐานมาจากแนวคิดสสารนิยมซึ่งเชื่อว่าชีวิตมนุษย์คือร่างกาย หากตั้งคำถามว่าร่างกายต้องการสิ่งใดมากที่สุด คำตอบต่อคำถามนี้เป็นที่มาของแนวคิดสุขนิยมซึ่งมีประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวคิดนี้ ดังนี้

2.3.1.1 ความหมายของสุขนิยม(Hedonism) คำว่า สุขนิยม แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Hedonism ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยที่แตกต่างกันเช่น สุขารมณีนิยม รตินิยม สุขนิยม พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, หน้า 42) ได้ให้ความหมายของคำว่า สุขารมณีนิยม,รตินิยม ไว้ว่า “ทรรศนะที่ถือว่า สุขารมณ(pleasure)เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด หรือเป็นความดีสูงสุดของชีวิต ทรรศนะนี้สอนให้บุคคลมุ่งแสวงหาความสุขทางผัสสะหรือความสุขสบายหรือโลกียสุขในชีวิตปัจจุบัน” แพททริก (2518, หน้า 355) กล่าวว่า “คำว่า hedonism มาจากศัพท์ภาษากรีกแปลว่า ความพึงพอใจ รตินิยมในแบบสามัญที่สุดสอนว่า ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในแบบที่พัฒนาอย่างรอบคอบจะสอนว่า ความสุขเป็นสิ่งดีที่สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสุขของคนจำนวนมากที่สุด” วิทย์ วิศทเวทย์ (ม.ป.ป., หน้า 143) กล่าวว่า “สุขนิยม(Hedonism) คือ ลัทธิที่ถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต” รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ (อ้างในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525, หน้า 330) กล่าวว่า “ผู้ที่มีทรรศนะแบบสุขนิยมถือว่าความสุขสบายเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าที่สุดในชีวิต เพราะความสุขสบายเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าในตัวเอง สิ่งมีค่าอื่น ๆ ที่เราต้องการ เช่น เงินทอง ความรู้ เสรีภาพ ฯลฯ ล้วนแต่เป็นสิ่งมีค่านอกตัว เราต้องการสิ่งเหล่านี้เพราะมันเป็นเครื่องมือนำเราไปสู่ความสุขเท่านั้นไม่ว่าคนเราจะทำอะไรก็ตาม ถ้าสืบสาวไปให้ถึงที่สุดแล้วจะพบว่าเขาทำสิ่งเหล่านั้นก็เพื่อหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ยากไปสู่ความสุขสบาย ดังนั้น ความสุขสบายจึงเป็นจุดหมายปลายทางประการเดียวของชีวิตมนุษย์”

2.3.1.2 ประเภทของสุขนิยม มีผู้กล่าวโจมตีแนวคิดสุขนิยมว่า การเห็นแก่ความสุขส่วนตัวนั้นทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัวจึงมีนักปรัชญาสุขนิยมเสนอว่าความสุขของมนุษย์นั้นมี 2 ประเภทคือความสุขส่วนตัวและความสุขส่วนรวมทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับสุขนิยม 2 ประเภท คือ

1) สุขนิยมส่วนบุคคล (Egoistic Hedonism) แนวคิดนี้ถือว่าความสุขส่วนตัวเป็นสิ่งที่ค่ามากที่สุด มนุษย์ควรหลีกเลี่ยงความทุกข์และแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองให้มากที่สุดโดยไม่ต้องคำนึงถึงผู้อื่น การกระทำใด ๆ ก็ตามต่อบุคคลอื่นที่มนุษย์ควรกระทำเพียงเพราะมันนำความสุขมาให้ หากนำมาซึ่งความทุกข์ก็ไม่จำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

2) สุขนิยมสากล (Universal Hedonism) แนวคิดนี้ถือว่า ความสุขของคนส่วนใหญ่มีค่ามากที่สุด มนุษย์ควรทำสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด มนุษย์ควรทำแต่สิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขของทุก ๆ คนในสังคม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525, หน้า 330 และสุจิตตรา ธรณีน, 2540, หน้า 69-73)

2.3.1.3 ความรู้กับความสุข นอกจากการแบ่งความสุขออกเป็นความสุขส่วนบุคคลและมีความสุขของคนจำนวนมากแล้ว แนวคิดสุขนิยมยังแบ่งความสุขออกเป็น 2 ระยะคือ ความสุขเฉพาะหน้ากับความสุขระยะยาว ในการแสวงหาความสุขนั้นมนุษย์ควรแสวงหาความสุขด้วยสติปัญญา ความรอบคอบและมองการณ์ไกล ความรู้เป็นสิ่งไม่มีค่าในตัวเองเพราะความรู้เป็นเพียงเครื่องมือให้มนุษย์หลีกเลี่ยงความทุกข์และแสวงหาความสุขได้มากขึ้น ความรู้ที่สุขนิยมชื่นชมยกย่องคือความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยเชื่อว่ายิ่งวิทยาศาสตร์เจริญขึ้นมนุษย์ก็ยิ่งสุขสบายมากขึ้น (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป., หน้า 145) เพราะวิทยาศาสตร์พัฒนาวิธีการตอบสนองความสุขของมนุษย์ได้หลากหลายรูปแบบ ชาวสุขนิยมเชื่อว่าความรู้มีค่าก็เพราะมีประโยชน์ ความรู้ใดนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตไม่ได้ความรู้นั้นเป็นสิ่งไม่มีค่า ไม่ควรศึกษาเล่าเรียน ตามแนวคิดนี้ความรู้เป็นสิ่งมีค่านอกตัวเพราะเป็นเครื่องมือไปสู่ความสุขซึ่งเป็นสิ่งมีค่าในตัว มีความสุขมีค่ามากกว่าความรู้

2.3.1.4 รากฐานของแนวคิดสุขนิยม สุขนิยม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากแนวคิดทางปรัชญาสสารนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์มีแต่เพียงร่างกาย ไม่มีจิตวิญญาณ สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นจิตวิญญาณแท้จริงแล้วเป็นเพียงการทำงานของสมอง แนวคิดแบบสสารนิยมให้ความสำคัญแก่โลกของวัตถุมากกว่าจิตใจ เมื่อมนุษย์มีแต่ร่างกาย มนุษย์จึงควรตอบสนองความต้องการทางร่างกายเท่านั้นคือ การแสวงหาความสุขทางร่างกาย ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดสสารนิยมกับแนวคิดสุขนิยม

แนวคิดสสารนิยม (ชีวิตคืออะไร)	แนวคิดสุขนิยม (อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต)
สสารนิยมเชื่อว่าชีวิตเป็นเพียงร่างกาย	สุขนิยมเชื่อว่าความสุขสบายทางกายเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต

2.3.1.5 สรุปคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดสุขนิยม สุขนิยมถือว่า ความสุขเป็นสิ่งมีค่าสูงสุดสิ่งเดียวที่มนุษย์ควรแสวงหา ความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งอื่น ๆ มีค่าเพียงเป็นเครื่องมือนำความสุขมาสู่มนุษย์ ความรู้ ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมายเป็นสิ่งที่ดีมีค่าก็เพราะทำให้มนุษย์ได้รับความสุข สิ่งใดขัดขวางการแสวงหาความสุขของมนุษย์ควรยกเลิก ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่มีเงินทอง และปัจจัยพร้อมพร้อมในการแสวงหาความสุข ค่าของคนวัดกันที่ความร่ำรวยและแสวงหาความสุขได้มาก “สำหรับสุขนิยม “ดี” กับ “ความสุข” จึงเป็นสิ่งเดียวกัน ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มี

ความสุข สังคมที่ดีคือสังคมที่คนในสังคมนั้นมีความสุข โลกที่ดีคือโลกที่คนทั้งหลายมีความสุขกันทั่วหน้า” (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2525, หน้า 342) คำว่าสุขในที่นี้หมายถึงความทางร่างกายหรือความเกี่ยวข้องกับร่างกายเท่านั้น ดังนั้น ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่สั่งสมทรัพย์เงินทองไว้สนองความสุขและจุดหมายของชีวิตคือสนองความสุขให้มากที่สุด

2.3.1.6 ข้อโต้แย้งที่มีต่อแนวคิดสุขนิยม อย่างไรก็ตามมีแนวคิดที่ไม่ยอมรับความคิดแบบสุขนิยมที่เสนอให้มนุษย์มุ่งแสวงหาแต่ความสุขโดยเชื่อความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาเพราะ

- 1) ถ้ามนุษย์แสวงหาแต่ความสุขสบายเพียงอย่างเดียว สังคมมนุษย์คงไม่เจริญเช่นทุกวันนี้
- 2) การกระทำอันน่าสรรเสริญจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ามนุษย์คิดแต่จะหาความสุขสบายเพียงอย่างเดียว
- 3) มนุษย์ไม่สามารถมีความสุขที่แท้จริงได้ เพราะความสุขเป็นเพียงมายาไม่มีอยู่จริง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2525, หน้า 338-341)

2.3.2 แนวคิดวิมุตินิยม : จงแสวงหาความสงบ

วิมุตินิยมเป็นปรัชญาที่ไม่เห็นด้วยกับสุขนิยมโดยเห็นว่าความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต แนวคิดนี้มาจากฐานคิดที่เชื่อว่าชีวิตมนุษย์คือจิตวิญญาณ หากตั้งคำถามว่าจิตวิญญาณต้องการสิ่งใดมากที่สุดแนวคิดตอบว่าต้องการความสงบของจิต มีประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวคิดวิมุตินิยม ดังนี้

2.3.2.1 ความหมายของคำว่า วิมุตินิยม วิทย์ วิศทเวทย์ (ม.ป.ป., หน้า 51) กล่าวว่า วิมุตินิยม “เห็นว่าความสงบของจิตและการหลุดพ้นจากความต้องการเป็นสิ่งที่ดีที่สุด” รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ (อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2525, หน้า 343) กล่าวว่า “วิมุตินิยม มีทรรศนะว่าสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาคือความสงบของจิตใจที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์ ความสงบของจิตจะได้ก็ด้วยการระงับความอยากหรือกิเลส เมื่อไม่หวังอยากได้อะไรก็ไม่มีโอกาสเป็นสุขเพราะความสมหวังและไม่มีโอกาสเป็นทุกข์เพราะความผิดหวัง” แนวคิดนี้มีความเห็นว่าสิ่งมีค่าของชีวิตมิได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอก แต่อยู่ที่ความสงบของจิตและวิญญาณภายใน คุณค่าชีวิตอยู่ที่การที่วิญญาณได้ลิ้มรสอะไรบางอย่าง มิใช่การที่ร่างกายได้สัมผัสรูปธรรมภายนอก ชาววิมุตินิยมเน้นเรื่องการดับความต้องการและการเอาชนะตนเอง (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป., หน้า 151) ดังนั้น คำว่า วิมุตินิยม หมายถึงแนวคิดที่เชื่อความสงบของจิตเป็นสิ่งมีค่าที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

2.3.2.2 แนวคิดวิมุตินิยมที่สำคัญ 2 ลัทธิ มีนักปรัชญากรีกโบราณได้นำเสนอแนวคิดแบบวิมุตินิยมไว้ 2 ลัทธิคือ

- 1) ลัทธิซีนิค (Cynicism) ลัทธินี้เกิดขึ้นจากความไม่พอใจต่อสภาพชีวิตของตัวเองของสังคมและโลกที่เขาอาศัยอยู่ เช่น ภัยพิบัติจากสงคราม ความทุกข์ยาก ตลอดจนจนสภาพสังคมที่ฟุ้งเฟ้อ นักปรัชญาในกลุ่มนี้จึงได้เสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยการปลีกตนเองออกจากสภาพ

สังคมนั้นกล่าว ไปดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องแสวงหาอะไร ตัดความต้องการในทุกสิ่งออกให้หมด พอใจในสิ่งที่มีอยู่ และมีความสุขไปวัน ๆ ไม่ต้องไปดิ้นรนแสวงหาในสิ่งที่สังคมต้องการ สิ่งเหล่านั้นไม่สามารถให้ความสุขได้เนื่องจากจิตใจไม่สงบ เมื่อไม่ต้องการอะไรก็จะได้ไม่ต้องเสียใจเพราะสูญเสียอะไรไป และก็ไม่ต้องดีใจเพราะได้อะไรมา เมื่อไม่เสียใจไม่ดีใจจิตใจก็สงบ (สุจิตรา ธรณีน, 2540, หน้า 76-77) ดังนั้น ลัทธินี้จึงให้ความสำคัญกับการดับความต้องการและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายพอใจในสิ่งตนมี ไม่ต้องดิ้นรนแสวงหา

2) ลัทธิสโตอิก (Stoicism) ลัทธินี้สอนคล้ายลัทธิชีนิกแต่เป็นระบบกว่าและมีจุดมุ่งหมายค่อนข้างแน่นอนกว่า ลัทธิสโตอิกเชื่อว่า โลก ธรรมชาติ และเอกภพ ดำรงอยู่และดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัว กฎนี้เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและเข้าใจได้ด้วยเหตุผล มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและสามารถใช้สติปัญญาเข้าใจเหตุผลของธรรมชาติได้ แต่กระนั้นมนุษย์ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มันจะเกิดขึ้นได้ อะไรจะเกิดมันก็ต้องเกิด ไม่มีใครห้ามมันได้ ถ้าเราไปฝืนธรรมชาติหรือพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติจะทำให้เราเป็นทุกข์ แต่ถ้าเราเข้าใจธรรมชาติว่ามันต้องเป็นไปอย่างนั้นตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบของมัน เราก็จะไม่เดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ตามความเป็นไปของมัน เราต้องวางเฉยต่อเหตุการณ์ภายนอกทั้งหมด คือ ไม่ดีใจหรือไม่เสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ ในตัวมันเองไม่ได้มีอะไรช่วย ความดีความชั่วอยู่ที่ตัวเราต่างหาก ผู้อื่นจะทำอะไรเราไม่ได้ถ้าเราวางเฉยต่อสิ่งเหล่านั้น (สุจิตรา ธรณีน, 2540, หน้า 77) ลัทธิสโตอิกสอนว่า มนุษย์ควรเอาชนะใจตนเองถ้าทำได้แล้วมนุษย์ก็จะมีความสุขที่แท้จริง

2.3.2.3 วิธีทางนำไปสู่ความสุขของจิต วิมุตินิยมถือว่าการหลุดพ้นจากความทุกข์มีค่ามากกว่าการมีความสุข ต้นเหตุของความทุกข์คือ การเกิดความอยากแล้วไม่ได้สมอยาก ความไม่สมอยากคือความทุกข์ เช่น อยากกินอาหารอร่อยแล้วไม่ได้กินสมอยากก็เป็นทุกข์ อยากได้เสื้อผ้าที่สวยงามแล้วไม่ได้สมอยากก็เป็นทุกข์ ดังนั้นการที่ไม่ได้ในสิ่งหวังหรือต้องการจึงเป็นความทุกข์ วิธีป้องกันความทุกข์คือ ป้องกันไม่ให้ความอยากเกิดขึ้น หรือป้องกันไม่ให้ความไม่สมอยากเกิดขึ้น การป้องกันไม่ให้เกิดความไม่สมอยากทำได้ 2 วิธี 1) ดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนอยากได้ มาสนองความอยากให้ครบถ้วนเหมาะสมกับความอยากของตน 2) ขจัดความอยากให้หมดไปหรือลดให้เหลือน้อยที่สุด ชาววิมุตินิยมเสนอว่าอย่าไปเที่ยวแสวงหาความสุขจากภายนอกให้มากเลย ยิ่งหาความสุขมากเท่าไรก็ยิ่งได้ความสุขน้อยลงเท่านั้น ชาววิมุตินิยมเห็นว่า สิ่งมีค่าของชีวิตไม่ได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอกแต่อยู่ที่ความสงบของจิตวิญญาณภายใน ความสุขกับความทุกข์เป็นของคู่กัน มนุษย์ไม่ควรแสวงหาความสุขเพราะจะทำให้เกิดความทุกข์ตามมา สิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาคือ ความสงบของจิตใจที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์ ความสงบของจิตใจจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการดับความอยาก ความต้องการและการเอาชนะใจตนเอง วิมุตินิยมจึงถือว่า การทำจิตใจให้สงบด้วยการดับความต้องการเป็นสิ่งมีค่าที่สุดสำหรับชีวิต

2.3.2.4 รากฐานของแนวคิดวิมุตินิยม แนวคิดแบบวิมุตินิยมมาจากฐานคิดแบบจิตนิยมที่เชื่อว่า จิตเป็นสิ่งที่มียุ่จริง และเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิตและจิตมีความสำคัญกว่าร่างกาย จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว จิตวิญญูณไม่สูญสลายไปพร้อมร่างกาย แนวคิดแบบจิตนิยมให้ความสำคัญแก่จิตใจมากกว่าวัตถุ มนุษย์จึงควรมุ่งแสวงหาสิ่งที่มีค่าต่อจิตวิญญูณ คือความสงบของจิต ดังตารางที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดจิตนิยมกับแนวคิดวิมุตินิยม

ตารางที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดจิตนิยมกับวิมุตินิยม

แนวคิดจิตนิยม (ชีวิตคืออะไร)	แนวคิดวิมุตินิยม (อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต)
จิตนิยมเชื่อว่าตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือ จิตวิญญูณ	วิมุตินิยมเชื่อว่าความสงบของจิตเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของมนุษย์

2.3.2.5 สรุปคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดวิมุตินิยม วิมุตินิยมถือว่า ความสงบของจิตมีค่าเหนือกว่าความสุข ความสงบของจิตจะเกิดขึ้นได้ด้วยการดับความต้องการและชนะตนเอง สำหรับชาววิมุตินิยมเศรษฐกิจไม่ใช่คนที่มียากแต่คือคนที่ต้องการน้อย คนที่มีความสุขที่สุดมิใช่คนที่มียากที่สุด แต่เป็นคนที่ต้องการน้อยที่สุด การทำตนให้เป็นอิสระจากความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะจะทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง ชีวิตที่ดีและมีคุณค่าตามแนวคิดวิมุตินิยมคือ ชีวิตที่วางเฉยต่อความเป็นไปที่เกิดขึ้นในโลกหรือในชีวิต ขจัดความอยากและความหลงผิดเมื่อทำได้เช่นนี้ชีวิตก็เป็นอิสระอย่างแท้จริง ดังนั้น ชาววิมุตินิยมจึงเสนอว่า สิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหา คือความสงบของจิตที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์

2.3.3 แนวคิดปัญญานิยม : จงแสวงหาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม

ปัญญานิยมจัดอยู่ในกลุ่มแนวคิดที่ถือว่าความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิตมนุษย์ มีสิ่งอื่นที่มีค่ามากกว่าความสุข การแสวงหาแต่ความสุขทำให้มนุษย์ไม่ต่างจากสัตว์ แนวคิดนี้เสนอว่า การแสวงหาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจธรรมเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิต ปัญญาเป็นจุดหมายของชีวิตมนุษย์ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

2.3.3.1 ความหมายของ ปัญญานิยม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 687) ได้ให้ความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้ว่า “ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด...” ปัญญาหมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง ปัญญานิยมคือลัทธิที่ถือว่า ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดและเป็นสิ่งที่มีค่าในตัวเอง ความสุขเป็นเพียงวิถีที่จะนำไปสู่กิจกรรมทางปัญญาเท่านั้น (สุจิตรา ธรรัตน์, 2540, หน้า 73) ปัญญานิยมคือทรรศนะที่ถือว่าการมีความรู้เพื่อเข้าถึงสัจธรรมเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิต ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์

(วิทฺย วิศทเวทฺย, ม.ป.ป., หน้า 45) ดังนั้น ปัญญานิยมคือแนวคิดที่เชื่อว่าปัญญาเป็นจุดหมายสูงสุดที่มนุษย์ควรเข้าถึง

2.3.3.2 ประเภทของความรู้ ปัญญานิยมและสุขนิยมมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องค่าของความสุขกับความรู้ โดยที่ชาวสุขนิยมเชื่อว่าความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ความรู้เป็นสิ่งมีค่านอกตัว และเป็นเพียงเครื่องมือในการแสวงหาความสุขของมนุษย์ ส่วนชาวปัญญานิยมเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ความสุขเป็นสิ่งมีค่านอกตัว ค่าของความสุขอยู่ที่ทำให้มนุษย์หาความรู้ได้ดีขึ้นเท่านั้น ปัญญาจึงมีค่ามากกว่าความสุขโดยที่ปัญญานิยมได้แบ่งความรู้ออกเป็น 2 แบบ คือ

1) ความรู้ที่ช่วยให้มนุษย์มีความสุขสบายมากขึ้นและตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้ดีขึ้น ความรู้แบบนี้หนีไม่พ้นจากร่างกาย ยังติดอยู่กับร่างกายและถือว่าร่างกายสำคัญที่สุด เช่นความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแสวงหาความรู้แบบนี้ก็คือหาวิธีการที่จะตอบสนองความต้องการของร่างกาย

2) ความรู้บริสุทธิ์ เป็นสัจธรรมอมตะไม่เกี่ยวข้องกับการสนองความอยากของร่างกาย ความรู้แบบนี้รู้แล้วไม่ได้ประโยชน์และไม่ทำให้มีความสุขสบายมากขึ้น แต่รู้แล้วทำให้ค่าของความเป็นคนสูงขึ้น ปัญญานิยมถือว่า การเข้าใจสิ่งของของชีวิต โลกและจักรวาลทำให้ค่าของมนุษย์สูงขึ้น และทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2525, หน้า 353) ความรู้ที่ปัญญานิยมยกย่องคือ ความรู้บริสุทธิ์ ซึ่งทำให้มนุษย์มีค่าสูงกว่าสัตว์และเข้าสัจธรรมสูงสุดของชีวิตกลายเป็นผู้ประเสริฐ

2.3.3.3 วิธีทางนำไปสู่ความรู้แจ้งสัจธรรม ชาวปัญญานิยมเชื่อว่าวิญญาณหรือจิตเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์และในวิญญาณนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือปัญญา จิตของมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กับกายคือประสาทสัมผัสทั้ง 5 และเป็นผู้พิจารณาข้อมูลที่กายรู้จัก มนุษย์ควรแยกจิตของตนออกจากร่างกาย ไตร่ตรองหาความจริงด้วยปัญญา จิตวิญญาณมนุษย์มีสมรรถนะอย่างหนึ่งคือปัญญาหรือเหตุผล ถ้าจิตยึดมั่นกับสมรรถนะอันนี้ด้วยการทำกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจิตคือการคิดและไตร่ตรองโดยไม่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสมนุษย์จะได้ความจริงที่สมบูรณ์

โสเครตีสนักปรัชญาชาวกรีกซึ่งเป็นตัวแทนของปัญญานิยม เชื่อว่า คนทุกคนต้องการทำความดี แต่เหตุผลที่เขาทำความชั่วเพราะเขาไม่รู้ คือไม่รู้ว่าจะไรดี อะไรไม่ดี ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ความรู้ในที่นี้หมายถึง รู้ตัวเอง (known thyself) สิ่งที่มนุษย์ต้องการคือ การรู้จักตัวเองในฐานะที่เป็นมนุษย์ ถ้าเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ที่แท้จริง ก็จะเข้าใจดีว่า ในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ควรทำอะไร โสเครตีสมีทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า “มนุษย์คือวิญญาณที่ถูกขังอยู่ในร่างกาย เมื่อตายวิญญาณจะถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ แต่ชะตากรรมของวิญญาณจะขึ้นอยู่กับว่ามันสามารถรักษาตัวเองให้บริสุทธิ์จาก ความแปดเปื้อนทางกายได้มากน้อยเพียงไร ความแปดเปื้อนดังกล่าวเกิดจากอิทธิพลของกิเลสทางกาย และคนฉลาดจะพยายามทำให้ตัวเองเป็นอิสระจากสิ่งเหล่านี้ เขาจะมองชีวิตว่าเป็นการตระเตรียมเพื่อ

จะพบกับความตาย ความรู้ที่ขาดต้องการจึงเป็นความรู้เกี่ยวกับความเป็นอมตะ” (Huby : 1969 อ้างถึงใน สุจิตรา ธรณี, 2540, หน้า 74)

2.3.3.4 รากฐานของแนวคิดปัญญานิยม การที่ชาวปัญญานิยมเชื่อว่าวิญญาณหรือจิตเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์และในวิญญาณนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือปัญญา ปัญญานิยมจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อแบบจิตนิยม ที่ถือว่าจิตหรือวิญญาณมีอยู่จริง มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณและส่วนที่เป็นจิตวิญญาณสำคัญกว่าร่างกาย ปัญญานิยมเชื่อว่า วิญญาณของมนุษย์เป็นอมตะ เมื่อตายวิญญาณไม่แตกดับเหมือนร่างกาย ลัทธินี้จึงไม่สอนให้มนุษย์หมกมุ่นอยู่กับความสุขทางกาย แต่สอนให้ประกอบกิจกรรมทางปัญญาเพื่อว่าเมื่อตายลงวิญญาณจะได้เข้าถึงโลกแห่งสวรรค์ ดังนั้น รากฐานความคิดของปัญญานิยมจึงมาจากจิตนิยมโดยเชื่อในจิตวิญญาณมนุษย์มีปัญญาแฝงอยู่ จิตนิยมกับปัญญานิยมจึงมีความสัมพันธ์กันดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดจิตนิยมกับปัญญานิยม

แนวคิดจิตนิยม (ชีวิตคืออะไร)	แนวคิดปัญญานิยม (อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต)
จิตนิยมเชื่อว่าตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือจิตวิญญาณ	ปัญญานิยมเชื่อว่าการมีความรู้หรือการเข้าถึงสวรรค์เป็นสิ่งมีค่าสูงสุดของมนุษย์

2.3.3.5 สรุปคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดปัญญานิยม ปัญญานิยมถือว่าคุณค่าและคุณค่าของมนุษย์อยู่ที่การมีปัญญาความรู้ สาระของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์คือปัญญาหรือความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อค้นหาความจริง ค่าของคนจึงอยู่ที่การเพิ่มพูนสาระคือปัญญาของตนให้มากขึ้น ไม่ใช่อยู่ที่การมีความสุขสบายมากขึ้น ชีวิตที่สมบูรณ์และมีค่ามิใช่ชีวิตที่แสวงหาความพอใจให้แก่ร่างกาย แต่เป็นชีวิตที่หันเข้าสู่สาระหรือธาตุแท้ของตน นั่นคือ ชีวิตที่อยู่กับปัญญา การอยู่กับปัญญาคือการแสวงหาความรู้และความจริง สำหรับชาวปัญญานิยมชีวิตที่สมบูรณ์มิได้วัดด้วยความสุขทางรูปธรรมหรือทางร่างกาย การเป็นคนดีกับการมีความสุขสบายมิใช่สิ่งเดียวกัน คนดีคือคนที่สาระของเขาอันได้แก่ปัญญาได้รับการเอาใจใส่อย่างพร้อมบริบูรณ์ (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป., หน้า 149) จุดหมายของชีวิตมนุษย์คือการรู้จักตนเองและโลกด้วยปัญญา

2.3.4 แนวคิดอัตถิภาวนิยม : จงแสวงหาเสรีภาพ

แนวคิดอัตถิภาวนิยม แปรมาจากภาษาอังกฤษว่า existentialism ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่กำลังตื่นตัวขอเสรีภาพและความเป็นธรรมโดยเรียกร้องให้ทบทวนหลักเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในสังคม แนวคิดนี้มีรากฐานมา

จากแนวคิดจิตนิยม เน้นให้มนุษย์แสวงหาเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ มีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

2.3.4.1 ความหมายของคำว่า อัตถิภาวนิยม คำว่า อัตถิภาวะ มาจากภาษาบาลี คือ อัตถิ แปลว่าเป็นอยู่ ภาวะ แปลว่า สภาพ ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า existence แปลว่าความเป็นอยู่ (กิริติ บุญเจือ, 2522, หน้า3) พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, หน้า 35) ได้ให้ความหมายของคำว่า อัตถิภาวนิยม ไว้ว่า “ทรรศนะทางปรัชญาที่ให้ความสำคัญแก่ปัจเจกภาพมากกว่าสากลภาพ เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นการสร้างสรรค์มากกว่าการอนุรักษ์ระเบียบแบบแผน ความรู้ลึกมากกว่าเหตุผล และให้ความสำคัญแก่ความรู้เชิงอัตนัย...เช่น ความรู้ที่เกิดจากการประสบด้วยตนเอง มากกว่าความรู้เชิงปรนัย...เช่น ความรู้ที่เกิดจากเหตุผล...”

แนวคิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากต้องการกระตุ้นให้มนุษย์ตระหนักในสถานภาพบทบาทหน้าที่ของมนุษย์และเน้นให้ตระหนักในความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด โดยย้ำเรื่อง ความมีอยู่ (existence) การมีอยู่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการมีชีวิตอยู่ พืชและสัตว์ก็มีชีวิตอยู่ พวกมันมีอยู่ แต่ไม่จำเป็นต้องมาขบคิดว่าการมีอยู่นี้มีความหมายว่าอย่างไร มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตอย่างเดียวกับที่ตระหนักถึงการมีอยู่ของตน การมีอยู่ของมนุษย์มีความสำคัญกว่าการที่เขาเป็นอะไร “การมีอยู่ของฉันสำคัญกว่าสิ่งที่ฉันเป็น” การมีอยู่มีมาก่อนสาระ คำว่าสาระหมายถึง สิ่งซึ่งเป็นองค์ประกอบของสรรพสิ่ง หมายถึงธรรมชาติหรือตัวตน มนุษย์ไม่มีธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ดังนั้นมนุษย์จึงต้องสร้างสรรค์ตัวของเขาเองขึ้นมา เขาต้องสร้างธรรมชาติหรือสาระของเขา เพราะสิ่งนี้ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า มนุษย์ไม่มีธรรมชาติที่เป็นนิรันดร์ มนุษย์ถูกسابให้ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองไปเรื่อย ๆ ดังนั้น มนุษย์ต้องตัดสินใจเองว่าจะมีชีวิตอย่างไร (กอร์เตอร์, 2540, หน้า 476-477)

ธีรพงษ์ มีโรสง (2551, หน้า 208) กล่าวถึงแนวคิดอัตถิภาวนิยมว่าเป็น”กลุ่มแนวคิดที่เสนอให้มนุษย์กลับมาหาตัวเอง และทำตามเสรีภาพอย่างแท้จริง แต่การกระทำตามเสรีภาพของมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบควบคู่กันเสมอ หรืออาจกล่าวได้ง่าย ๆ ว่า เสรีภาพจะต้องมาคู่กับความรับผิดชอบเสมอ”

2.3.4.2 แนวคิดอัตถิภาวนิยมแบ่งเป็น 2 ฝ่าย เนื่องจากอัตถิภาวนิยมเริ่มต้นจากความไม่พอใจระบบแนวคิดเก่า ที่พยายามตีกรอบความคิดด้วยวิธีการและเหตุผลต่าง ๆ ผนวกกับสูตรสำเร็จเฉพาะตนที่ไม่อาจใช้กับคนอื่นได้ การแก้ปัญหาชีวิตและสังคมนั้นจะต้องมีพื้นฐานอยู่บนความจริงแห่งการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมจริงที่กำหนดให้ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน แนวคิดทั่วไปของอัตถิภาวนิยมแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ

1) ฝ่ายที่เห็นว่าศาสนามีความสำคัญที่จะกล่อมเกลา ควบคุมสัญชาตญาณมนุษย์ที่มักปกป้องตนให้ปลอดภัยด้วยการรุกรานฝ่ายตรงข้ามเสมอ ดังนั้นศาสนาจึงช่วยให้มนุษย์มีกรอบแห่งความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อควบคุมกิเลสแห่งความเป็นปฤชนให้อยู่ในกรอบหรือขอบเขตที่พึงาม (พระมหาแสวง ปัญญาวุฒิ, 2544, หน้า 83)

2) ฝ่ายที่เห็นว่าศาสนาไม่สำคัญ โดยให้เหตุผลว่ามนุษย์สามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องอาศัยศาสนา ยิ่งกว่านั้น การนับถือศาสนาอาจเปิดโอกาสให้คนฉลาดเอาเปรียบคนโง่โดยเสนออุดมคติให้หลงใหล จนทำให้ผู้นับถือใช้เป็นข้อแก้ตัว เพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบที่จะต้องเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเองและขบคิดหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง (กิริติ บุญเจือ, 2522, หน้า 117)

2.3.4.3 วิถีทางไปสู่เสรีภาพและการค้นพบตนเอง ชาวอรรถิภาวนิยมเห็นว่ามนุษย์ในสมัยปัจจุบันได้สูญเสียตัวเองไปในสังคมอันสลับซับซ้อน คนปัจจุบันต้องแสดงหลายบทบาท บทบาทเหล่านี้คือหัวโขนที่ต้องสวม ทั้งทั้งที่ไม่อยากทำแต่ก็จำเป็นต้องทำ อะไรคือ ตัวเขาที่แท้จริง เกือบทุกสิ่งที่ทำเพราะคนอื่น มีบ้างไหมที่เขาทำอะไรโดยที่เกิดจากตัวเองจริง ๆ ไม่ใช่เพียงฐานะที่เป็นนั่นหรือเป็นนี่ ชาวอรรถิภาวนิยมตอบว่า ในสังคมปัจจุบันแทบจะไม่มีใครเลยที่ไม่ถูกบีบรัดโดยบทบาทต่าง ๆ คนสมัยใหม่ไม่มีเวลาที่จะมาพิจารณาดูตัวเอง ว่าตัวเองรู้สึกอะไรหรืออยากทำอะไร ที่เขาทำอะไรต่ออะไรอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะเขาต้องทำ หัวโขนมันบงการเช่นนั้น การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกจริง ๆ ว่าอยากทำนั้นไม่มีอีกต่อไป

ความสลับซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้ดึงมนุษย์ออกจากตัวเองเสียแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้คนเราควรทำอย่างไร ชาวอรรถิภาวนิยมบอกว่า ขอให้มนุษย์กลับมาหาตัวเอง การกลับมาสู่ตัวเองก็คือการตระหนักถึงเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ ความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำการต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากมนุษย์ ไม่มีครั้งใดเลยที่จะพูดได้ว่า มนุษย์ไม่มีเสรีและไม่มีความสามารถใดเลยที่จะกล่าวได้ว่าในสภาพอย่างนั้นมนุษย์ถูกบังคับ ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์คือ เสรีภาพ การบอกว่า มนุษย์แต่ละคนถูกบังคับจากสิ่งอื่นนั้นไม่เป็นความจริง ความจริงคือมนุษย์แต่ละคนเลือกทางเดินชีวิตต่างกันออกไป ชีวิตเมื่อมีอยู่แล้ว ย่อมต้องมีการเลือกเสมอ และการเลือกทุกครั้งต้องอยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้น มนุษย์ต้องมีความตั้งใจในการเลือกที่จะเอาอย่างไรกับชีวิตของตนดี แนวคิดนี้จึงเน้นให้มนุษย์เลือกวิถีดำเนินชีวิตด้วยตนเองเพราะมีเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินชีวิตคือเสรีภาพ

2.3.4.4 รากฐานของแนวคิดอรรถิภาวนิยม แนวคิดอรรถิภาวนิยมมากจากรากฐานความคิดที่ว่า แก่นแท้หรือสาระของมนุษย์คือ เสรีภาพ จิตมนุษย์เป็นความว่างและอิสระ เพราะความว่างเปล่านี้ทำให้มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือก การเลือกของมนุษย์จึงเป็นอิสระ ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ เมื่ออิสระเขาควรทำในสิ่งที่เขาอยากทำและรับผิดชอบการกระทำของตน แนวคิดอรรถิภาวนิยมสอนว่าจงเลือกและรับผิดชอบ ดังนั้นแนวคิดอรรถิภาวนิยมจึงมีรากฐานมาจากแนวคิดจิตนิยมโดยเชื่อว่ามนุษย์จิตและจิตมนุษย์เดิมนั้นว่างเปล่า ดังตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดจิตนิยมกับอัตถิภาวนิยม

แนวคิดจิตนิยม (ชีวิตคืออะไร)	แนวคิดอัตถิภาวนิยม (อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต)
อัตถิภาวนิยมเชื่อว่าตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือจิต จิตมนุษย์ว่างเปล่าและอิสระ แก่นแท้ของมนุษย์คือเสรีภาพ	อัตถิภาวนิยมสอนว่าการค้นพบตนเองคือเสรีภาพ เป็นจุดหมายของชีวิต

2.3.4.5 สรุปคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดอัตถิภาวนิยม จากการที่แนวคิดอัตถิภาวนิยมเชื่อว่า แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์คือ เสรีภาพ เสรีภาพคือการมีอิสระที่จะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการหรือความรู้สึกของตนเองโดยปราศจากการบีบบังคับจากสิ่งต่าง ๆ การกระทำตามความรู้สึกที่แท้จริงเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจ มนุษย์จะกลับมาสู่ตัวเองได้ก็ต่อเมื่อมีความจริงใจ ถ้าเลือกกระทำสิ่งใดด้วยความจริงใจแล้ว นั่นแสดงว่าได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

แนวคิดอัตถิภาวนิยมกระตุ้นให้มนุษย์เห็นคุณค่าแห่งความเป็นตัวของตัวเอง พึ่งพาอาศัยตนเอง พัฒนาตนเอง ฝึกตนเองให้มีสมรรถภาพ ประสิทธิภาพพร้อมให้คุณค่าแก่ตนเองด้วยตนเอง ด้วยเกณฑ์หรือมาตรฐานวัดประเมินผลด้วยตนเอง ที่สำคัญที่สุด ภาวการณ์ที่มนุษย์จะบอกได้ว่าตนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุดมีค่าที่สุดก็ต่อเมื่อ มนุษย์ได้ตัดสินใจเลือกเองในสิ่งที่ตนประสบพบเห็นเผชิญหน้าอยู่นั้น โดยมีได้มีใครบังคับขู่เข็ญชี้นำหรือปราศจากอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น คุณค่าสูงสุดของมนุษย์คือการเข้าถึงเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของตน เลือกกระทำด้วยตนเองและรับผิดชอบด้วยตนเอง

2.3.5 มนุษยนิยม : จมอมรอบด้าน

แนวคิดมนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่เห็นข้อบกพร่องของแนวคิดทั้งสี่ที่กล่าวมาข้างต้นโดยเห็นว่าจุดหมายของชีวิตของมนุษย์ไม่ได้มีสิ่งเดียว แต่มนุษย์สามารถมีจุดหมายของชีวิตได้หลายอย่าง แนวคิดนี้จึงเสนอให้มองรอบด้านด้วยเหตุที่แนวคิดทั้งสี่นั้นมองมนุษย์สุดไปด้านเดียว แนวคิดมนุษยนิยมมีรากฐานความคิดมาจากแนวคิดธรรมชาตินิยมที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นทั้งร่างกายและจิต ร่างกายและจิตมีความสำคัญเท่าเทียมกัน จุดหมายของชีวิตมนุษย์จึงมีหลายด้าน มีประเด็นสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดมนุษยนิยม ดังนี้

2.3.5.1 ความหมายของคำว่า มนุษยนิยม พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2540, หน้า 44) ได้ให้ความหมายของคำว่า มนุษยนิยม ไว้ว่า “ทฤษฎีที่ถือว่ามนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองโดยอาศัยเหตุผล และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด...” รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์

(อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525, หน้า 356) กล่าวถึงแนวคิดมนุษยนิยมว่า “มนุษยนิยมมีความเห็นว่า ทั้งความสุขทางกาย ความสงบของจิตใจ การมีปัญญาความรู้และสิ่งอื่น ๆ ที่มนุษย์สามารถชื่นชมได้ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ไม่มีอะไรมีค่าสูงสุด จุดหมายชีวิตมนุษย์คือ การได้ลิ้มรสสิ่งมีค่าเหล่านี้อย่างทั่วถึงและประสมกลมกลืนกัน” ดังนั้น แนวคิดมนุษยนิยมจึงหมายถึงแนวคิดที่เชื่อว่าจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์มีหลายด้านทั้งความสุข ความสงบ ปัญญาและเสรีภาพ ล้วนเป็นสิ่งมีค่าที่มนุษย์ควรแสวงหา

2.3.5.2 มุมมองมนุษยนิยมต่อทฤษฎีทั้ง 4 แนวคิดมนุษยนิยมเห็นว่าทฤษฎีทั้ง 4 ที่กล่าวมาคือ สุขนิยม วิมุตินิยม ปัญญานิยมและอัตถิภาวนิยม แต่ละทฤษฎีมีส่วนถูกในแง่ของตน แต่มนุษยนิยมมองว่าทฤษฎีเหล่านี้มองชีวิตแคบไป อัตถิภาวนิยมนั้นสอนให้มนุษย์ทำทุกอย่างจากใจจริง เน้นเสรีภาพ รู้สึกอย่างไรก็ทำอย่างนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงแบบแผนกฎเกณฑ์ใด ดังนั้นถ้ามนุษย์รู้สึกอยากจะฆ่าใครก็ไปฆ่าอย่างนั้นหรือ อัตถิภาวนิยมต้องการให้มนุษย์เป็นตัวเอง นั้นเป็นสิ่งสมควร แต่ทั้งนี้ต้องมีขอบเขต ชีวิตที่เกิดมาโดยไม่เคยเป็นตัวของตัวเองเลยนั้นเป็นชีวิตที่น่าสงสาร แต่ชีวิตที่เอาแต่ความรู้สึกของตนเองเป็นใหญ่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างไร (วิทย์ วิศทเวทย์, ม.ป.ป., หน้า 155) แนวคิดสุขนิยมนั้นให้ความสำคัญแก่ร่างกายมากเกินไปส่วนแนวคิดวิมุตินิยมและปัญญานิยมนั้นให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณมากกว่าเกินไป มนุษยนิยมเห็นว่าร่างกายและจิตใจมีความสำคัญเท่าเทียมกัน สุขสบายเป็นอาหารทางกายฉันใด ความสงบของจิตและปัญญาความรู้ก็เป็นอาหารทางใจฉันนั้น (สุจิตรา รณริน, 2540, หน้า 78)

2.3.5.3 วิถีทางจุดมุ่งหมายของชีวิตอย่างรอบด้าน มนุษยนิยมถือว่า มนุษย์ได้วิวัฒนาการมาจนต่างจากสัตว์แล้ว สิ่งมีค่าสำหรับมนุษย์จึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแต่ความสุขทางกายเท่านั้น และมนุษย์ก็ไม่ใช้เทพเจ้าที่จะตัดขาดความสุขทางเนื้อหนังมังสาได้หมดสิ้น สิ่งมีค่าของชีวิตตามทฤษฎีของมนุษยนิยมจึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการได้สนองความต้องการทางด้านร่างกายหรือจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว มนุษยนิยมเห็นว่าทั้งความสุขทางกาย ความสงบของจิตใจ การมีปัญญาความรู้ และสิ่งอื่น ๆ ที่มนุษย์สามารถชื่นชมได้ เช่น การมีเสรีภาพ ความภูมิใจที่ทำงานได้สำเร็จ ความอ้อมใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น การได้ชื่นชมกับความงามในศิลปะ ฯลฯ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ไม่มีอะไรมีค่าสูงสุด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525, หน้า 356) ดังนั้น มนุษยนิยมเห็นว่า มนุษย์ไม่ควรถือเอาอย่างใดอย่างหนึ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้ามนุษย์ดิ้นรนหาแต่เงินทองเพื่อซื้อความสุขสบาย มนุษย์ก็อาจต้องหาตลอดชีวิตโดยมิได้มีเวลาที่จะเสพสุขเลย ถ้ามนุษย์หันเข้าหาแต่ความสงบ มนุษย์ก็จะขาดบางอย่างที่มนุษย์พึงมี ถ้ามนุษย์ถือเอาแต่ความรู้สึกของตนเองเป็นใหญ่ก็จะอยู่ร่วมกับคนอื่นไม่ได้ ดังนั้นสำหรับมนุษยนิยมทางที่ดีที่สุดก็คือ การรวมขอมระหว่างสิ่งสำคัญ 4 อย่างคือ สุข ความสงบ ปัญญาความรู้และเสรีภาพเข้าด้วยกัน

2.3.5.4 รากฐานของแนวคิดมนุษยนิยม มนุษยนิยม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากลัทธิธรรมชาตินิยม ที่ถือว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิต แต่จิตไม่ใช่สิ่งที่เป็นอิสระแยกออกจากร่างกายได้ จิตเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เหมือนกับที่ร่างกายเป็น และแตกดับไปพร้อมกับร่างกายเมื่อคนตายไป ธรรมชาตินิยมจึงถือว่าร่างกายและจิตใจมีความสำคัญเท่ากัน ดังนั้นมนุษย์จึงควรสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีความสมดุลกัน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2525, หน้า 361) จากการที่มนุษยนิยมมาจากความเชื่อพื้นฐานแบบลัทธิธรรมชาตินิยมที่เห็นร่างกายและจิตมีความสำคัญเท่าเทียมกันจุดหมายของชีวิตจึงรวมขอบระหว่างความสุข ความสงบ ปัญญา และเสรีภาพ ดังตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดธรรมชาตินิยมกับมนุษยนิยม

แนวคิดธรรมชาตินิยม (ชีวิตคืออะไร)	แนวคิดมนุษยนิยม (อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต)
ธรรมชาตินิยมเชื่อว่าตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์คือร่างกายและจิตวิญญาณ	มนุษยนิยมเชื่อว่าความสุขทางกาย ความสงบของจิต ปัญญาเข้าถึงสัจธรรมและเสรีภาพเป็นสิ่งมีค่าสูงสุดของมนุษย์เท่าเทียมกัน

2.3.5.5 สรุปคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดมนุษยนิยม การที่มนุษย์มีจุดหมายของชีวิตแตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นและความประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปด้วย เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะทรรศนะที่ว่าอะไรเป็นจุดหมายของชีวิตเป็นทรรศนะพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทรรศนะในเรื่องอื่น ๆ ของชีวิต (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2525, หน้า 356) ดังนั้น สำหรับมนุษยนิยม คนที่มีชีวิตอย่างสมบูรณ์คือคนที่มีความพอใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างประสานกลมกลืนกัน ไม่มีความขัดแย้งหรือถ้ามีก็น้อยที่สุด สังคมที่สมบูรณ์คือสังคมที่สนองความต้องการทางร่างกายของมนุษย์ได้ทั่วหน้า แล้วเปิดโอกาสให้มนุษย์แสวงหาความชื่นชมกับสิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่แต่ละคนพอใจ ในทรรศนะมนุษยนิยมจุดหมายของชีวิตมนุษย์ คือการได้ลิ้มรสสิ่งมีค่าต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและประสมกลมกลืนกัน ไม่ลุ่มหลงไปในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากจนละเลยสิ่งมีค่าอื่น ๆ ที่ควรได้ลิ้มรสด้วย ดังนั้น ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่มีความสมดุลหรือเดินทางสายกลางไม่ลุ่มหลงด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีดุลยภาพ

2.4 คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

สมภาร พรหมทา (2546, หน้า 44) กล่าวว่า “ศาสนาทุกศาสนาจะสอนตรงกันว่าชีวิตเป็นเรื่องที่เราจะต้องรับผิดชอบด้วยตัวของเราเอง แม้ศาสนาแบบนับถือพระเจ้าก็สอนเพียงว่าพระเจ้าทรงเป็นได้เพียงแต่กำลังใจแก่เราเท่านั้น ส่วนความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิตเป็นเรื่องเราโดยแท้ ไม่เกี่ยวกับ

พระเจ้าอย่างใดทั้งสิ้น ศาสนาที่ไม่สอนเรื่องพระเจ้าอย่างเช่นพุทธศาสนายิ่งสอนชัดว่าตัวเรานั้นเองคือผู้จะบันดาลให้ชีวิตของเราเป็นอย่างนั้นอย่างนั้น” จากคำกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าศาสนาทุกศาสนาสอนว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีเป้าหมายของชีวิตและชีวิตจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อทำเป้าหมายของชีวิตให้สำเร็จ ในที่นี้จะศึกษาคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม

2.4.1 คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา

พุทธศาสนาสอนเรื่องความจริงของชีวิตและสอนให้มนุษย์เข้าใจและเข้าถึงความจริง 4 ประการที่เรียกว่าอริยสัจ โดยที่พุทธศาสนามองว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีประสบการณ์กับความทุกข์อย่างหนึ่งไม่พ้น แม้คนส่วนใหญ่จะบอกว่าชีวิตเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข แต่ความสุขที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นความสุขล้วนแต่เป็นความทุกข์หรือไม่ก็เป็นเหตุแห่งความทุกข์ ความสุขที่แท้จริงในมุมมองพุทธศาสนา คือความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่าภาวะแห่งนิพพาน ดังนั้นจุดหมายของชีวิตขั้นสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์พร้อมทั้งสรรพชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ (คุณ โทซันธ, 2537, หน้า 164) พุทธศาสนาได้แสดงจุดหมายชีวิตของมนุษย์ไว้หลายระดับตามการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคล

2.4.1.1 จุดหมายของชีวิต 3 ระดับ อย่างไรก็ตามแม้ว่าพุทธศาสนาถือว่าความหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตแต่พุทธศาสนาก็ได้จัดประเภทของเป้าหมายชีวิตไว้หลายระดับดังในคำสอนเรื่อง อตถะ 3 คำ “อัตถะ” หรือ “อรรถถ” แปลว่าประโยชน์ ผลที่มุ่งหมายหรือจุดหมาย ดังนั้น จุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา คือการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ 3 คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555, หน้า 17-19)

1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบันซึ่งเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน อันเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและสถานภาพทางสังคมที่เรียกว่า ทรัพย์ภายนอก อันได้แก่ การมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค อายุยืน มีเงินมีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม มีครอบครัวมีความสุข ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่ยอมรับนับถือ สิ่งเหล่านี้ต้องได้มาด้วยกำลังความเพียร และสติปัญญาของตนโดยชอบธรรม และรู้จักใช้สิ่งเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น

2) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิตทางด้านจิตใจหรือจิตวิญญาณ อันเกิดจากการสั่งสมความดีงามและการพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้องงามด้วยคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมใช้ทรัพย์ภายนอกคือทรัพย์สินเงินทองต่าง ๆ มาสั่งสมเป็นทรัพย์ภายในคือ คุณงามความดี ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในโลกลงหน้าหลังจากสิ้นชีวิตลง

3) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต อันเป็นจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตควรเข้าถึง คือการรู้แจ้งสภาวะทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของโลก

และชีวิต มีจิตเป็นอิสระปลอดโปร่ง ผ่องใส สะอาด สว่าง สงบ หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์อย่างสิ้นเชิงคือ การบรรลุนิพพาน

นอกจากการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ทั้ง 3 ระดับดังที่กล่าวมา พุทธศาสนายังได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์อีก 3 ด้าน ดังนี้

1) อัตตัตถะ คือ ประโยชน์เพื่อตน หมายถึงการสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองทั้ง 3 ระดับ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน อันเกี่ยวข้องกับร่างกายและสถานภาพทางสังคมที่เรียกว่าสังฆมทรัพย์ภายนอก ประโยชน์เบื้องหน้าอันเกี่ยวข้องกับจิตใจเป็นการสร้างคุณงามความดีสั่งสมไว้เป็นทรัพย์ภายใน ประโยชน์สูงสุดคือทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ที่เรียกว่าบรรลุนิพพาน

2) ปรัตถะ คือ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น หมายถึงการสร้างประโยชน์สุขให้แก่บุคคลอื่นทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

3) อุภยัตถะ คือ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หมายถึงการสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมและสังคม การสร้างประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมเป็นจุดเน้นที่สำคัญของจุดหมายชีวิตในพุทธศาสนา ดังปรากฏในพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าประทานแก่พระอรหันต์ 60 รูปในการไปประกาศพระศาสนาเป็นครั้งแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ! เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความเอ็นดูแก่โลก เพื่อประโยชน์แก่อกุล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ. มหา. 4/32/ 40 อ้างถึงใน พุทธศาสนิกชน, 2515, หน้า 187)

ในดำเนินชีวิตให้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่โลกนั้นพระพุทธเจ้าได้ดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างดังปรากฏใน พุทธจริยา 3 พุทธจริยา 3 ประการหมายถึงจริยาวัตรที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญภายหลังตรัสรู้แล้ว ดังที่กล่าวแล้วว่า มนุษย์เรามีหน้าที่และจุดหมายที่สำคัญ 3 ประการคือหน้าที่ต่อตนเอง เรียกว่าประโยชน์ตน หน้าที่ต่อคนอื่นเรียกว่า ประโยชน์ผู้อื่น หน้าที่ต่อส่วนรวมเรียกว่าประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ด้านหน้าที่ต่อตนเองนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงบำเพ็ญเสร็จสิ้นในวันตรัสรู้ ส่วนพุทธจริยาทั้ง 3 ประการ ที่ทรงบำเพ็ญภายหลังตรัสรู้แล้วเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ความสังเขปแห่งพุทธจริยามี ดังนี้ (ทองพูล บุษยามาลิก และคณะ, 2544, หน้า 128)

1) ญาตัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ การสงเคราะห์ญาติ มนุษย์เกิดมาย่อมมีความเกี่ยวข้องผูกพันกันโดยสายเลือด ผู้เป็นญาติกันย่อมจะต้องเคยสงเคราะห์อนุเคราะห์กันด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งเรียกว่าบุพพการี ผู้ที่เคยมีพระคุณต่อเรา หรือมีความรู้สึกผูกพันกันรักใคร่ต่อกัน ดังนั้น เมื่อประสบความสำเร็จหรือมีความมั่นคง มนุษย์จะต้องไม่ลืมญาติของตน ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงทำให้เห็นเป็นแบบอย่างซึ่งปรากฏในพุทธประวัติว่า ภายหลังตรัสรู้แล้วไม่นานพระพุทธองค์ได้เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ เทศนาโปรดพระพุทธบิดาและพระประยูรญาติให้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก

2) โลกัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก การสงเคราะห์โลก คำว่าโลก ในที่นี้หมายถึงหมู่สัตว์ทั้งหลาย โดยเฉพาะมนุษย์ทุกคน ภายหลังการตรัสรู้ พระพุทธองค์ได้เสด็จจาริกเที่ยวสั่งสอนประชาชนทุกหมู่เหล่าให้พ้นจากความทุกข์ ไม่จำกัดเพศ วัย ไม่จำกัดฐานะ เชื้อชาติ ศาสนาและไม่จำกัดจำนวน การสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่นนั้นอาจเริ่มจากผู้ใกล้ชิด เช่นญาติเป็นต้น แล้วขยายออกไปเป็นสังคม ประเทศชาติและโลก พระพุทธเจ้าได้ทรงโปรดชาวโลกก่อนที่จะเสด็จโปรดพระญาติ

3) พุทธัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญประโยชน์ในฐานะของพระบรมครู คือการประดิษฐานพุทธศาสนา สั่งสอนพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ทรงทำหน้าที่ของครู คือ สั่งสอนคนจนจนวาระสุดท้าย พระพุทธองค์มีจุดมุ่งหมายเดียวคือช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์

2.4.1.2 คุณค่าของชีวิต ดังที่กล่าวมาแล้วว่าชีวิตตามแนวความคิดทางพุทธศาสนาเป็นชีวิตที่มีเป้าหมายคือการบำเพ็ญประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม ชีวิตมนุษย์แม้จะมีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน แต่ชีวิตมนุษย์แต่ละคนก็มีคุณค่าแตกต่างกัน เพราะในมุมมองของพุทธศาสนาชีวิตที่มีคุณค่าสูงสุดคือชีวิตที่พัฒนาตนจนสมบูรณ์คือบรรลุประโยชน์ 3 ดังนั้นชีวิตที่มีคุณค่ามากคือชีวิตที่บำเพ็ญประโยชน์ไว้มากที่สุดทั้งประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมนั่นเอง

2.4.1.3 การปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต ตามหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาเมื่อกำหนดจุดหมายของชีวิตไว้ ก็จะกำหนดวิถีทางหรือวิธีการเข้าสู่เป้าหมายไว้ด้วยดังนี้

1) โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นคำสอนที่สรุปใจความสำคัญของพุทธศาสนาที่ชาวพุทธทุกคนต้องนำไปปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดหมายของชีวิตและบอกสอนผู้อื่น คำว่า โอวาทปาฏิโมกข์ แปลว่าหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551, หน้า 579) มี 3 ประการคือ (1) ละเว้นความชั่ว อะไรก็ตามที่ทำไปทางกาย พูดทางวาจา หรือคิดทางใจแล้วจะยังผลชั่ว คือ ทำให้ตนเองเดือดร้อน ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นความชั่ว จะต้องงด ลด ละ สละ เว้น หลีกเลียง ห่างไกลให้ได้ (2) หลักประพฤติกุศลดี อะไรก็ตามที่ทำไปทางกาย พูดทางวาจา หรือคิดทางใจแล้วจะยังผลดี คือ ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความดี ใครปฏิบัติเข้าก็เรียกว่าประพฤดีดี ทุกคนควรประพฤติแต่ความดี และ(3) หลักชำระจิตใจให้สะอาด อะไรก็ตามที่ทำให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด อารมณ์ที่คิด แล้วทำให้จิตใจสะอาด ประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรม มโนธรรม เช่น ทาน สันโดษ เมตตา กรุณา ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจให้บรรเทาเบาบาง จางหาย สูญสิ้นไปจากจิตใจ วิธีการมีหลายวิธี เช่น ด้วยการรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ฝึกสมาธิ สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา เป็นต้น อย่าลืมนึกว่าจิตใจเป็นใหญ่สำคัญกว่าอินทรีย์ทั้งสิ้น หลักการชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์จึงเป็นหลักการที่สำคัญที่สุด เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็น

พระพุทธเจ้า ก็เพราะสามารถชำระจิตใจให้สะอาดประณีตถึงขั้นสูงสุด คือ หมุดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหมด เป็นภาวะที่จิตบริสุทธิ์โดยแท้ (คุณ โทชันธ์, 2537, หน้า 106-107)

2) บุญกิริยาวัตถุ 10 หมายถึง สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำบุญหรือหลักการทำความดี ในทางพุทธศาสนาการที่จะบรรลุจุดหมายของชีวิตนั้นพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์หมั่นสร้างสมความดีที่เรียกว่าการทำบุญ การทำบุญนั้นทำได้หลายทาง พุทธศาสนาได้สรุปทางแห่งการสร้างบุญไว้ 10 ประการใหญ่ ๆ เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือ (1) ทำบุญด้วยการให้ (2) ทำบุญด้วยการรักษาศีลและประพฤติดี (3) ทำบุญด้วยการเจริญจิตภาวนาทำจิตใจให้สงบและบริสุทธิ์ (4) ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน (5) ทำบุญด้วยการชวนชาวรับใช้ (6) ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น (7) ทำบุญด้วยความยินดีต่อความดีของผู้อื่น (8) ทำบุญด้วยการฟังธรรม (9) ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และ(10) ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551, หน้า 183) การบำเพ็ญบุญทั้ง 10 ประการหากสรุปเพื่อการพัฒนามนุษย์เพื่อเข้าสู่จุดหมายของชีวิตคือ ทาน การเสียสละเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันเป็นการฝึกฝนตนเองเพื่อลดความเห็นแก่ตัว ศีล การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเคารพในกฎกติกาของสังคม ภาวนา การฝึกฝนพัฒนาจิตใจและปัญญาให้มีทั้งคุณธรรมและเข้าถึงปัญญาเพื่อเข้าใจความจริงของชีวิตและโลก

3) ไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาตนให้พ้นจากความทุกข์ การปฏิบัติความดีเพื่อมุ่งพ้นทุกข์ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีระดับต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตามเมื่อสรุปโดยรวมแล้ว คือ มรรคมีองค์ 8 แต่เมื่อสรุปย่อที่สุดเหลือ 3 เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งก็มีระดับขั้นต่ำสูงเช่นเดียวกับการปฏิบัติ มรรคมีองค์ 8 และธรรมอื่น ๆ ในพุทธศาสนา ไตรสิกขาคือการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนสามด้านคือ (1) ศีล เป็นธรรมข้อแรกในไตรสิกขาที่มนุษย์ควรพัฒนาให้มีในตนเอง ศีลในพุทธศาสนามีหลายความหมายตั้งแต่หยาบไปถึงละเอียดลึกซึ้ง ความหมายของศีลอย่างทั่วไปคือ การควบคุมกายและวาจาไม่ให้สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ความหมายอย่างละเอียดลึกซึ้งคือ การที่มนุษย์สามารถพัฒนากาย วาจา และใจให้มีคุณธรรมจนไม่สามารถเบียดเบียนสร้างเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและตนเองโดยเจตนาได้ (2) สมาธิ ความหมายของสมาธิมีตั้งแต่หยาบไปจนถึงละเอียดลึกซึ้งเช่นเดียวกับศีล สมาธิในความหมายทั่วไปได้แก่ การควบคุมจิตให้แน่วแน่อยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนสมาธิในความหมายที่ละเอียดลึกซึ้งได้แก่ ภาวะจิตที่นิ่งสงบและปลอดโปร่งเบาสบาย มนุษย์ต้องหมั่นฝึกใจของตนให้สงบแน่วแน่นิ่งและอ่อนโยนบริสุทธิ์ และ(3) ปัญญา สิ่งสุดท้ายที่พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ฝึกฝนเพื่อให้เกิดมีขึ้นในตนคือ ปัญญา ปัญญาในทัศนะของพุทธศาสนาไม่ได้หมายถึงความเฉลียวฉลาดซึ่งเป็นคุณสมบัติของสมอง หากแต่หมายถึง ความรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ปัญญาที่มนุษย์ทุกคนสามารถฝึกฝนให้เกิดมีในตนเองได้เท่าเทียมกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะฉลาด สติปัญญาปานกลางหรือว่าเป็นคนสมองค่อนข้างช้าก็ตาม เพราะการฝึกปัญญาเป็นเรื่องทางจิต การฝึกปัญญาต้องอาศัยฐานคือ ศีลและสมาธิ (ปรีชา ช่างขวัญยืน และสมภาร พรหมทา, 2543, หน้า 192-193) ดังนั้น หากมนุษย์

คนใดปฏิบัติศีล สมาธิและปัญญาได้อย่างบริบูรณ์ก็จะเข้าสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ นิพพาน เมื่อบรรลุนิพพาน ทุกข์ทั้งหลายที่เคยรุมเร้าชีวิตก็จะพลันสลายไปอย่างสิ้นเชิง ชีวิตต่อแต่นั้นก็จะมีแต่ความสงบเย็นและสว่างไสวตราบนานเท่านาน ไม่หวนไปเกิดทุกข์ใด ๆ อีกต่อไป

2.4.2 คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนาคริสต์

จากการที่คริสตชนเชื่อว่าศาสนาคริสต์มิได้เริ่มต้นที่พระเยซู แต่เริ่มต้นมาตั้งแต่มนุษย์คนแรกเริ่มทำบาปและตัดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพระเจ้าทิ้งไป “บาป” คือการพูดคำว่าไม่กับพระเจ้า เมื่อพระองค์ถามว่ารักพระองค์หรือไม่ การไม่รักพระเจ้าสำหรับคริสตชนหมายถึงการปฏิเสธความดีงามทุกอย่างในชีวิต รวมทั้งการปฏิเสธการมีชีวิตนิรันดร์กับพระเจ้าด้วย และเมื่อปฏิเสธการมีชีวิตบรมสุขนิรันดร์กับพระเจ้านั้นคือมนุษย์ต้องพบกับความตายไม่ได้อยู่กับพระเจ้าอีก (พงค์ ประมวล, 1991, หน้า 19) แต่อย่างไรก็ตามพระเจ้าต้องการให้มนุษย์ที่ทำบาปหรือเป็นคนบาปได้รับความรอด ความรอดหมายถึงการรอดพ้นจากการพิพากษาซึ่งพระเจ้าจะพิพากษาโทษมนุษย์ในวันพิพากษาโลก ผู้ประพฤติชั่วหรือคนบาปจะถูกทิ้งลงไปในบึงไฟนรก หากมนุษย์ที่ทำบาปกลับใจมาเชื่อฟังพระเจ้าและประพฤติดีตามที่พระเจ้าต้องการก็จะได้รับความรอด ดังนั้นศาสนาคริสต์เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาในโลกนี้ต้องมีจุดมุ่งหมายและจุดหมายของชีวิตมีสองระดับ

2.4.2.1 จุดหมายของชีวิต 2 ระดับ ศาสนาคริสต์ได้แบ่งเป้าหมายชีวิตออกเป็น 2 ระดับคือ

ระดับที่ 1 เป้าหมายของชีวิตในโลกนี้ หมายถึง เป้าหมายที่ต้องการให้ตนเองครอบครัว และสังคมมีความสุขกาย สุขใจ และสันติภาพอันยั่งยืนในโลกนี้

ระดับที่ 2 เป้าหมายในโลกหน้า หมายถึง จุดหมายปลายทางของชีวิตที่เป็นความสุขนิรันดร์ คือ สวรรค์ อันเป็นอาณาจักรของพระเจ้า คริสต์ศาสนิกชนที่ประพฤติปฏิบัติได้ดี สมบูรณ์ที่สุดตามพระบัญญัติจะได้มีจุดหมายปลายทางของชีวิตคือ สวรรค์อันเป็นการได้อยู่กับพระเจ้าในสรวงสวรรค์ (คุณ โทชันท์, 2537, หน้า 164)

ศาสนาคริสต์เรียกเป้าหมายในโลกหน้าว่า อาณาจักรของพระเจ้า ชาวคาทอลิกถือว่า ผู้ที่อยู่ในอาณาจักรของพระเจ้าเท่านั้นจึงจะบรรลุถึงความรอดได้ แม้จะไม่ใช่สมาชิกของคริสตจักรคาทอลิกก็ตาม ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือการกลับคืนสู่ความสัมพันธ์กับพระเจ้าดั้งเดิม

2.4.2.2 คุณค่าของชีวิต ตามแนวคิดของศาสนาคริสต์ คุณค่าของชีวิต คือ ชีวิตที่ประพฤติตนเพื่อให้บรรลุจุดหมายทั้งสองระดับ เป็นชีวิตที่มีความสัมพันธ์อย่างถูกต้องกับพระเจ้าและกับเพื่อนมนุษย์ เป็นชีวิตที่อุทิศตนเพื่อรับใช้พระเจ้าและรับใช้เพื่อนมนุษย์ด้วยความรัก ดังที่พระเยซูได้ทรงดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่าง ซึ่งวิชัย โชควิวัฒน์ กล่าวว่า “พระเยซูมาเป็นมนุษย์เพื่อดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างให้มนุษย์ได้เห็นชัดเจน พระองค์ทรงสั่งสอนด้วยการปฏิบัติ ทรงกินอยู่กับพวกเขา เพื่อให้

มนุษย์รู้ว่าควรจะดำเนินชีวิตอย่างไร วิธีของพระเยซูคือ การรักมนุษย์ทุกคนอย่างไม่มีเงื่อนไข รักแม้กระทั่งศัตรู พระองค์สอนให้มนุษย์รู้จักรักอย่างที่พระเจ้าทรงรัก” (อ้างถึงใน ศรีสุรางค์ พูนทรัพย์ ,บรรณาธิการ, 2550, หน้า 12) ดังนั้น ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตเต็มเปี่ยมไปด้วยความรักอย่างบริสุทธิ์ต่อพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์

2.4.2.3 การปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต เมื่อคริสตชนเชื่อว่า แม้มนุษย์จะทำบาป แต่พระเจ้าก็ไม่ทรงทอดทิ้ง มีเงื่อนไขอยู่ว่ามนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของพระองค์ มนุษย์จะต้องต่อสู้เอาชนะความบาปที่มีอยู่ในตัวให้ได้ ใจของมนุษย์คือที่มาของความบาป (เสรี พงศ์พิศ, 2545, หน้า 155) เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตไปสู่ทางแห่งความดี พระเจ้าได้ประทานบัญญัติสำหรับเป็นข้อปฏิบัติและสั่งสอนมาสอนมนุษย์ให้กลับใจจากบาปไปสู่การประพฤติดีตามที่พระเจ้าประสงค์ โดยที่พระเจ้าได้ประทานบัญญัติ 10 การแก่ศาสดาโมเสสมาประกาศให้ชาวยิวปฏิบัติตามและพระเจ้าได้ส่งพระบุตรคือพระเยซูมาไถ่บาปให้แก่มวลมนุษย์ พระเยซูเน้นคำสอนเรื่องความรักโดยเฉพาะความรักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้คริสตชนดำเนินชีวิตไปสู่สันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ชาวคริสต์มีข้อปฏิบัติที่สำคัญในชีวิต ดังนี้ (ธีระพงษ์ มีไธสง, 2551, หน้า 68-69)

1) การนมัสการ คริสตชนจะต้องนมัสการพระเจ้าด้วยจิตวิญญาณเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความศรัทธาต่อพระเจ้า ตามพระวาระของพระองค์ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ เพื่อให้ คริสตชนได้ใกล้ชิดต่อพระเจ้า

2) ปฏิบัติธรรมบัญญัติ คือ ทำตามหลักคำสอนที่พระเยซูได้บัญญัติไว้ เช่น ชายหนุ่มคนหนึ่งถามพระเยซูว่า “ทำอย่างไรจึงจะได้ไปสวรรค์” พระองค์ตอบว่า “...อย่าฆ่าคน อย่าผิดประเวณี อย่าขโมย อย่าโกหก (ใส่ความนินทา) จงเคารพบิดามารดา ของตนและรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง” ดังนั้นคริสตชนที่ต้องการไปสู่สวรรค์ต้องปฏิบัติตามหลักจริยธรรมดังกล่าว นอกจากนั้นพระเยซูยังได้วางบัญญัติหลักคำสอนแก่คริสตชนไว้อีกมากมาย แต่จะขอยกมากล่าวเพียงบางส่วน คือ (1) การรักพระเจ้า พระเจ้าได้บัญญัติไว้ว่า “จงรักพระเจ้าด้วยสุดจิตสุดใจสุดความคิด” “การรักพระเจ้านี้รวมถึงการรักพระเยซูด้วย เพราะว่าผู้ที่รักเรานั้นพระบิดาของเราจะทรงรักเขา และเราจะรักเขาและจะสำแดงตัวให้ปรากฏแก่เขา” การรักพระเจ้าจะทำให้คริสตชนใกล้ชิดกับพระองค์ และไม่ทำบาป ผู้ใดบังเกิดจากพระเจ้าผู้นั้นไม่กระทำความบาป เพราะสภาพของพระเจ้าดำรงอยู่กับผู้นั้นและเขากระทำความบาปไม่ได้ เพราะเขาเกิดจากพระเจ้า (2) การรักตนเอง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าตามแบบอย่างที่พระเยซูสอนไว้ เช่น ผู้มีจิตใจอ่อนโยนก็เป็นสุข ผู้ที่กระหายความชอบธรรมก็เป็นสุข ผู้ที่ได้แสดงความเมตตาก็เป็นสุข ผู้ที่มีใจบริสุทธิ์ก็เป็นสุข ผู้ที่สร้างสันติก็เป็นสุข แม้แต่ผู้ที่เปียดเบียนขมเหงใส่ร้ายเพราะท่านเป็นศิษย์ของเราก็เป็นสุข เพราะรางวัลของท่านในสวรรค์นั้นยิ่งใหญ่ นี่เป็นจริยธรรมพื้นฐานที่จะช่วยมนุษย์ให้แสดงความรักต่อผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ด้อยโอกาส คนยากจน คนหิวโหย และคนระทมทุกข์ และ(3) การรักเพื่อนบ้าน ดังพระวาระที่ว่า “พระเจ้าทรงสั่งให้เรารักผู้อื่นเหมือนรักตนเอง”

“จงรักแม่แต่คนที่เป็นคนศัตรู และจงอวยพระให้แก่คนที่ทำร้ายท่าน” อย่าโลภทรัพย์สินเพื่อนบ้าน รวมถึงการอย่าเป็นพยานเท็จใส่ร้ายเพื่อนบ้าน เป็นต้น

3) ไปโบสถ์ในวันพระเจ้า คือวันอาทิตย์ เพื่อร่วมใจกับพี่น้องคริสตชน ถวายมิสซา ระลึกถึงพระเยซูและรับการไถ่บาปจากพระองค์ มีการภาวนาและสรรเสริญพระเจ้า ฟังเทศน์ ทำบุญ รับศีล รับประทาน จัดเป็นกิจวัตรของคริสตชนที่ถือปฏิบัติทั่วไป

4) สวดภาวนาทุกวัน หรือทุกครั้งที่มีเวลา อาจเป็นช่วงก่อนนอน เมื่อตื่นนอน ก่อนทำงาน หรือออกเดินทาง เพื่อให้จิตใจได้อยู่ใกล้ชิดกับพระเจ้า มีสติ ไม่ละเมียดบาป การได้อยู่ใกล้ชิดกับพระเจ้าจะทำให้ไม่หลงผิดหรือเผลอสติไปทำบาป ดำเนินชีวิตไปตามแนวทางที่พระเจ้าได้ทรงประทานไว้ ทำให้เป็นคริสตชนที่ดี

เมื่อคริสตชนปฏิบัติตามบัญญัติและคำสอนของพระเจ้าที่ประทานผ่านมาพระศาสนาและโดยเฉพาะพระเยซูซึ่งเป็นทั้งพระบุตรและพระเจ้าอย่างสมบูรณ์อุทิศชีวิตรับใช้พระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ เมื่อสิ้นชีวิตลงก็จะเข้าสู่อาณาจักรแห่งพระเจ้าซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในศาสนาคริสต์

2.4.3 คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนาอิสลาม

ตามแนวคิดของศาสนาอิสลามชีวิตมนุษย์ถูกสร้างขึ้นจากพระอัลเลาะห์อย่างมีจุดมุ่งหมายคือ การมาเป็นตัวแทนของพระองค์บนหน้าแผ่นดินโลกนั้นคือการช่วยเหลือมนุษย์ด้วยกัน เพื่อที่มนุษย์จะได้สร้างความเจริญขึ้นบนหน้าแผ่นดิน และเพื่อมนุษย์จะได้เคารพภักดีต่อพระองค์ มนุษย์ถูกส่งมามีชีวิตอยู่ในโลกนี้เป็นการชั่วคราว แม้ชีวิตที่เกิดมาในโลกนี้จะแตกต่างกันทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ชัยชนะและโอกาส แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มนุษย์จะได้รับเหมือนกันคือ การทดสอบจากพระอัลเลาะห์ตลอดทั้งชีวิตว่ามนุษย์จะนึกถึงและศรัทธาต่อพระองค์หรือไม่ การทดสอบนี้จะมีตั้งแต่ ความกลัว ความหิว การสูญเสียทรัพย์สิน ชีวิต พี่ชผลและอื่น ๆ ในขณะที่มนุษย์บางคนจะถูกทดสอบด้วยความมั่งคั่งร่ำรวย อำนาจวาสนา บารมีจนถึงวาระสุดท้าย ทุกชีวิตก็จะถูกพระอัลเลาะห์เรียกกลับไปฟังคำตัดสินในวันแห่งการตัดสิน (บรรจง บินกาชัน, 2546, หน้า 67 - 80) ดังนั้นตามทัศนะของศาสนาอิสลามจึงเชื่อพระเจ้าสร้างมนุษย์มาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายของชีวิตมี ดังนี้

2.4.3.1 จุดหมายของชีวิต ความเชื่อในเรื่องการคิดบัญชีความดีความชั่วถือเป็นรากฐานแนวคิดที่สำคัญที่สุดของหลักการอิสลาม บุคคลผู้ซึ่งดำเนินชีวิตในโลกนี้ด้วยพฤติกรรมอันเลวทรามต่ำช้า ไร้ศีลธรรมหลอกลวงและกตัญญู เมื่อตายไปจิตวิญญาณของเขาก็หลอมเข้ากับคุณลักษณะดังกล่าวและจิตวิญญาณอันต่ำทรามและชั่วร้ายนั้นก็จะถูกเป็นไฟโชติช่วงเผาผลาญเขานั่นเอง ส่วนบุคคลที่ใช้ชีวิตอย่างผู้มีจิตใจใสสะอาด มีสัจย์จริงประกอบคุณธรรมความดีและช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เขาก็จะมีชีวิตอย่างมีความสุขและได้รับการสรรเสริญ คุณลักษณะที่ดั่งกล่าวนี้เป็นผลมาจากพฤติกรรมอัน

ติงามและการกระทำของเขานั่นเอง (สุญญะตุลอิสลาม ชะฮีด, 2544, หน้า 48) ดังนั้นเราอาจสรุปจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดของศาสนาอิสลามออกได้เป็น 2 ระดับคือ

ระดับที่ 1 จุดมุ่งหมายในโลกนี้ เป็นเป้าหมายเพื่อให้ตนเอง ครอบครัวมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ หมดความทุกข์ความหวาดกลัว และเพื่อให้สังคมมีความเป็นอยู่อย่างสันติสุข

ระดับที่ 2 จุดมุ่งหมายในโลกหน้า คือ การพ้นจากการถูกลงโทษ และได้เข้าสู่สวรรค์ไปอยู่ร่วมกับพระอัลเลาะห์

จุดมุ่งหมายทั้ง 2 ระดับนั้นมนุษย์จะต้องให้ความสำคัญอย่างสมดุลกันสมดังคำตรัสของพระศาสดานบีมุฮัมมัดที่ว่า “คนดีที่สุดในหมู่พวกท่านคือ ผู้ที่ไม่ทิ้งโลกหน้าของตัวเอง เพื่อมายึดติดโลกนี้ และไม่วางมือจากโลกนี้เพื่อเข้าหาโลกหน้าเพียงด้านเดียว อีกทั้งไม่ทำตัวเป็นภาระของเพื่อนมนุษย์ด้วย” (มับุรูก, 2545, หน้า 28)

2.4.3.2 คุณค่าของชีวิตตามแนวคิดของศาสนาอิสลาม สิ่งสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จในชีวิตคือ “การรู้จักหน้าที่ของตนเอง” ซึ่งการให้ความสำคัญต่อหน้าที่ก็เท่ากับเป็นการให้ความสำคัญต่อการเป็นมนุษย์ของตนเอง การที่มนุษย์ได้ทุ่มเทและขวนขวายทุกอย่างมิใช่เพียงเพื่อความสำเร็จและความสุขของชีวิตเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีเจตนาเพื่อยกระดับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้นด้วย คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของศาสนาอิสลามคือ การทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ศาสนาอิสลามได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้าภายหลังจากตายไว้อย่างกว้าง ๆ 3 ประการด้วยกันคือ

1) หน้าที่ของมนุษย์กับพระอัลเลาะห์ ในฐานะที่พระองค์เป็นผู้สร้างและประทานปัจจัยยังชีพแก่มนุษย์ ดังนั้นการรู้จักพระอัลเลาะห์จึงเป็นความจำเป็นเหนือความจำเป็นทั้งหลาย

2) หน้าที่ของมนุษย์เกี่ยวกับตัวเอง การรู้จักตนเองเป็นสิ่งจำเป็น การมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยร่างกายและจิตวิญญาณ จึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องปกป้องรักษาให้ทั้งสองสมบูรณ์แข็งแรงตลอดเวลา

3) หน้าที่ของมนุษย์กับผู้อื่นหรือกับสังคมส่วนรวมที่อาศัยอยู่ซึ่งในแต่ละสังคมนั้นต้องมีความสัมพันธ์ร่วมมือกัน

ดังนั้นชีวิตที่มีคุณค่าตามแนวคิดของศาสนาอิสลามคือชีวิตที่ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ทั้งหน้าที่ต่อพระเจ้า หน้าที่ต่อตนเองและหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวม

2.4.3.3 การปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต ตามแนวคิดของศาสนาอิสลามการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดมุ่งหมายของชีวิตนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาจิตเพราะธรรมชาติของมนุษย์อันเป็นสิ่งที่พระอัลเลาะห์ทรงสร้างมานั้นจิตเป็นส่วนสำคัญที่สุดเป็นต้นเหตุที่จะนำมนุษย์ไปสู่ความดีและความชั่ว ดังนั้น การที่มนุษย์จะบรรลุจุดหมายของชีวิตก็ด้วยการที่มีความนอบน้อมยอมจำนนต่อพระอัลเลาะห์ มีความเชื่อความศรัทธาต่อพระอัลเลาะห์ มีความไว้วางใจต่อพระอัลเลาะห์ว่าทรงเป็น

ผู้สร้าง ผู้อภิบาลสากลโลกและมนุษย์จะสมประสงค์เว้นแต่ที่พระอัลเลาะห์พระผู้อภิบาลสากลโลกทรงประสงค์ ดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันด้วยความระมัดระวัง ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเพื่อพระอัลเลาะห์ พระศาสดา มุฮัมหมัดกล่าวว่า “จงทำงานเพื่อชีวิตในโลกนี้ของท่านเสมือนหนึ่งท่านจะมีชีวิตอยู่ตลอดเวลา และทำงานเพื่อชีวิตในโลกหน้าของท่านเสมือนหนึ่งท่านจะตายพรุ่งนี้” ในอัลกุรอานมีข้อความบัญญัติว่า “ชีวิตแห่งโลกนี้มีไข่อื่นใด นอกจากการละเล่นและการบันเทิงและแน่อนอนสถานในปรโลกนั้นดีกว่า สำหรับผู้สำรวจตนจากความชั่ว ชีวิตของมนุษย์ความเป็นความตายเป็นไปตามพระประสงค์ของ พระอัลเลาะห์ “ไม่มีชีวิตใดจะตายลงเว้นแต่จะด้วยอนุมัติของพระอัลเลาะห์ มีบันทึกกำหนดเวลา เอาไว้” และการประสบความสำเร็จทุกขุบายกรรมต่าง ๆ ของชีวิตในโลกนี้เป็นการทดลองของพระองค์ที่ มนุษย์จะได้รับการตอบแทนจากพระองค์ (สิวลี ศิริไล, 2551, หน้า 145-147)

ศาสนาอิสลามได้กำหนดหลักการปฏิบัติความศรัทธาเพื่อเข้าสู่จุดหมายของชีวิตคือ ความสุขในโลก นี้และโลกหน้า เรียกว่า หลักปฏิบัติ 5 อันได้แก่ การปฏิญาณตน การนมาซ การถือศีลอด การจ่ายทาน (ซะกาต) และการประกอบพิธีฮัจญ์ วิธีการของการปฏิบัติทั้ง 5 นี้พระอัลเลาะห์ได้กำหนดไว้ให้เพื่อรับใช้วัตถุประสงค์ทางด้านจิตใจ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์เองทั้งสิ้น การนมาซ (ละหมาด) ถูกกำหนดให้ปฏิบัติทุกวัน ๆ ละห้าครั้ง การถือศีลอดถูกกำหนดหนึ่งปีให้ปฏิบัติหนึ่งเดือน การจ่ายทาน (ซะกาต) ถูกกำหนดให้ปฏิบัติหนึ่งปีต้องจ่ายหนึ่งครั้ง การประกอบพิธีฮัจญ์ถูกกำหนดให้ปฏิบัติอย่างน้อยหนึ่งครั้งในชีวิต การปฏิบัติทั้งนี้ทำให้วิถีชีวิตทั้งหมดของ ชาวมุสลิมได้รับการสัมผัสกับพระอัลเลาะห์ (อับดะละตี, ม.ป.ป., หน้า 149-150) ในศาสนาอิสลามคุณค่าทุกอย่าง ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับอัลเลาะห์ ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับการอุทิศตนให้แก่พระองค์ด้วยความสมัครใจ

2.4.4 เปรียบเทียบคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนาทั้งสามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีความเหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ จุดมุ่งหมายของชีวิตในโลกนี้ของศาสนาคริสต์และศาสนา อิสลามมีความคล้ายคลึงกับประโยชน์ปัจจุบันของศาสนาพุทธ ส่วนจุดหมายในโลกหน้าของศาสนาคริสต์ และอิสลามนั้นมีความคล้ายคลึงกับประโยชน์เบื้องหน้าของศาสนาพุทธ แต่อย่างไรก็ตามเราจะเข้าความ คล้ายและความต่างของศาสนาทั้งสามได้จากตารางที่ 2.6

ตารางที่ 2.6 แสดงการเปรียบเทียบคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

ศาสนาพุทธ	ศาสนาคริสต์	ศาสนาอิสลาม
จุดมุ่งหมายของชีวิต คือสงบเย็น และเป็นประโยชน์ จุดหมายของชีวิตมี 3 ระดับคือ ประโยชน์ ปัจจุบัน ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์สูงสุดคือนิพพาน ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ส่วนรวม	จุดมุ่งหมายของชีวิตคือรอดพ้น จากบาป จุดหมายของชีวิตมี 2 ระดับคือ เป้าหมายในโลกนี้ และเป้าหมายในโลกหน้าคือ เข้าถึงอาณาจักรพระเจ้า	จุดมุ่งหมายของชีวิตคือเข้าสู่ สวรรค์ไปอยู่ร่วมกับพระเจ้า จุดมุ่งหมายของชีวิตมี 2 ระดับ คือ เป้าหมายของชีวิตในโลกนี้ และเป้าหมายชีวิตในโลกหน้า
วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดมุ่งหมายคือ ปฏิบัติตามหลักโอวาทปาติโมกข์ บำเพ็ญบุญด้วยทาน ศีลและภาวนาดำเนินชีวิตตามหลัก ไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา	วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดมุ่งหมายคือ ปฏิบัติตามหลักบัญญัติ 10 ประการ ดำเนินชีวิตด้วยความรักคือรักพระเจ้าอย่างสุดจิตใจ และรักเพื่อบ้านเหมือนรักตนเอง	วิธีปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดมุ่งหมายของชีวิตคือปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 คือ ปฏิญาณตน ละหมาด ถือศีลอด บริจาค ซะกาชและประกอบพิธีฮัจญ์ พร้อมทั้งยึดมั่นในข้อห้าม (ฮะ รอม) และข้ออนุญาต (ฮะ ลาล) ของพระเจ้า
ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่บำเพ็ญ ประโยชน์ไว้มากที่สุด คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ส่วนรวม	ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักอย่างบริสุทธิ์ รักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์ อุทิศตนเพื่อรับใช้พระเจ้าและเพื่อนมนุษย์	ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ทั้งหน้าที่ต่อพระเจ้า หน้าที่ต่อตนเองและหน้าที่ต่อเพื่อนมนุษย์

2.5 บทสรุป

แนวคิดเรื่องคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตนั้น มนุษย์มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานคิดเรื่องสิ่งมีค่า สิ่งมีค่ามี 2 อย่างคือสิ่งมีค่านอกตัว และสิ่งมีค่าในตัวเอง แนวคิดทางปรัชญาถือว่าสิ่งมีค่าในตัวเองอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมี 5 แนวคิดคือ สุขนิยมถือว่าความสุขทางกายดีที่สุดในมิติสุขุม ถือว่าความสงบของจิตดีที่สุดใน มิติปัญญานิยม ถือว่าความรู้ที่เข้าถึงสัจธรรมดีที่สุดใน มิติอภิวินิจฉัยถือว่าความงามของจิตดีที่สุดใน มิติสุนทรียนิยม ถือว่าความงามของจิตดีที่สุดใน มิติสุนทรียนิยม

ว่าเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ดีที่สุด มนุษย์นิยม ถือว่าสิ่งมีค่ามิได้หลายสิ่งและมีค่าเท่าเทียมกัน ส่วนแนวคิดในทางศาสนานั้น พุทธศาสนาถือว่าความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่าเข้าสู่นิพพานดีที่สุด ศาสนาคริสต์ถือว่าการรอดพ้นจากบาปและเข้าสู่อาณาจักรของพระเจ้าคือสวรรค์ที่ดีที่สุด ศาสนาอิสลามถือว่าการรอดพ้นจากการถูกพิพากษาโทษและเข้าสู่สวรรค์ได้อยู่ร่วมกับพระอัลเลาะห์ดีที่สุด แนวคิดเรื่องสิ่งที่ดีสุดอันเป็นจุดหมายสูงสุดของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันนั้น เนื่องมาจากฐานคิดเรื่องแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์แตกต่างกัน ทั้งนี้ด้วยเหตุว่า บางกลุ่มเชื่อว่ามนุษย์คือร่างกาย บางกลุ่มเชื่อว่ามนุษย์คือจิตวิญญาณ บางกลุ่มเชื่อว่ามนุษย์คือร่างกายและจิตวิญญาณ บางกลุ่มเชื่อว่ามนุษย์คือสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้น บางกลุ่มเชื่อว่ามนุษย์ไม่ใช่สิ่งสร้างของพระเจ้า คุณค่าของชีวิตขึ้นอยู่กับการบรรลุจุดหมายของชีวิตมากน้อยเพียงใด

2.6 คำถามทบทวน

คำสั่ง : ให้นักศึกษาตอบคำถามและอธิบายให้ชัดเจนครบทุกประเด็น

1. สิ่งมีค่านอกตัวกับสิ่งมีค่าในตัวเองแตกต่างกันอย่างไร
2. คำว่า คุณค่าของชีวิต สุขนิยม วิมุตินิยม ปัญญานิยม อัตถิภาวนิยมและมนุษยนิยมมีความหมายว่าอย่างไร
3. เพราะเหตุใดสุขนิยมจึงถือว่าความสุขทางกายดีที่สุด
4. เพราะเหตุใดวิมุตินิยมจึงถือว่าความสงบของจิตมีค่ามากกว่าความสุขทางกาย
5. ความรู้ในทัศนะของสุขนิยมและปัญญานิยมแตกต่างกันอย่างไร
6. เพราะเหตุใดอัตถิภาวนิยมจึงถือว่า เสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งมีค่าสูงสุดของชีวิต
7. เพราะเหตุใดมนุษยนิยมจึงไม่เห็นด้วยกับแนวสุขนิยม ปัญญานิยม วิมุตินิยม อัตถิภาวนิยม ในเรื่องสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรแสวงหา
8. ทำไมแนวคิดสุขนิยม วิมุตินิยม ปัญญานิยม อัตถิภาวนิยมและมนุษยนิยมจึงมีแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของชีวิตแตกต่างกัน
9. คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามเหมือนกันและต่างกันอย่างไร
10. นักศึกษาสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและคุณค่าของชีวิตไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างไรบ้าง

ใบความรู้ที่ 1

คนเราเกิดมาเพื่ออะไร

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 3 คนคุยกันขณะนั่งดูหนังสืออยู่ด้วยกันในเวลาเย็น หลังจากเลิกเรียนแล้ว

- ประนอม - คุณว่าคนเราเกิดมาเพื่ออะไร เรามีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไรกันนะ
- สุข - ก็เกิดมาเพื่อหาความสุขนะซี ใคร ๆ ก็อยากมีความสุขสบายด้วยกันทั้งนั้น คุณไม่มีความสุขสบายดอกหรือ
- สำรวม - ไม่จริงหรือ ถ้าความสบายเป็นสิ่งเดียวที่ทุกคนต้องการ ทำไมเลิกเรียนแล้วพวกเราถึงไม่ไปพักผ่อนหรือเที่ยวหาความสุขสนุกสนานกันละ ทำไมต้องมาทนลำบากดูหนังสืออย่างนี้ละ
- สุข - ก็เพื่อความสุขสบายยิ่งขึ้นในวันข้างหน้าไงละ ที่ผมยอมลำบากเรียนหนังสือก็เพราะหวังจะได้ปริญญากับเขาบ้าง มีปริญญาแล้วผมก็คงจะได้งานที่ดีกว่านี้ หาเงินได้มากกว่านี้ ได้มีโอกาสดี ๆ เหมือนกับคนอื่น ๆ ที่จบปริญญาเขามีกิน แหม.....ถึงตอนนั้นผมคงมีความสุขมากทีเดียว คอยดูนะ ผมจะ.....
- สำรวม - เดียวก่อน อย่าเพิ่งฝันกลางวัน ที่คุณมาเรียนก็เพราะอยากได้ปริญญาอย่างเดียวนะหรือ คุณไม่อย่างได้ความรู้หรือหรือ
- สุข - โธ่ ก็ก่อนที่เราจะได้ปริญญาก็ต้องมีความรู้ก่อนนะซี แต่เราต้องการความรู้ไปทำไมนะ ถ้ามั่นไม่ช่วยให้เราได้อะไรดี ๆ หรือเอาความรู้ไปทำไมมาหากินไม่ได้ เพราะอย่างนี้สิ ผมจึงเลือกเรียนวิทยาศาสตร์แทนที่จะเรียนสังคมศาสตร์อย่างคุณ
- สำรวม - ถ้าคุณคิดว่าความรู้มีค่าเพียงเพราะว่ามันทำให้เราสุขสบายมากขึ้นละก็ผมไม่เห็นด้วย ผมว่าความรู้บางอย่างก็มีค่าในตัวเองนะ อย่างเช่น การรู้ว่าพ่อขุนรามคำแหงเป็นผู้ประดิษฐ์อักษรไทยเป็นคนแรก หรือรู้ว่าโลกกลมและหมุนรอบตัวเอง ความรู้เหล่านี้ไม่ทำให้เรามีความสุขสบายมากขึ้น แต่การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเราและการเข้าใจในธรรมชาติก็เป็นสิ่งที่มีค่าควรรู้ไม่ใช่หรือ การที่ผมมาเรียนก็เพราะผมอยากรู้ อยากเข้าใจโลกและมนุษย์มากขึ้น ปริญญานะเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ถึงเรียนแล้วเขาไม่ให้ปริญญาผมก็จะเรียน การมีความรู้มากขึ้นมันดีในตัวเองอยู่แล้ว ไม่ว่าจะรู้แล้วจะเกิดประโยชน์อะไรหรือไม่ก็ตาม
- สุข - บ้านนะซี มีความรู้แล้วใช้ประโยชน์ไม่ได้จะรู้ไปทำไม เรียนแล้วไม่ได้ปริญญาจะเสียเวลาเรียนไปทำไม อย่างนี้สู้เอาเวลาไปเที่ยวคาราโอเกะไม่ดีกว่ารี ใช้หมื่นประนอม

- ประนอม - ให้อธิบายเรียนไปเพื่ออะไรนะ พักไว้ก่อนดีกว่า ผมยังสนใจที่คุณบอกว่าคนเราเกิดมาเพื่อหาความสุขสบาย คุณอ้างว่าใคร ๆ ก็แสวงหาความสุขสบายด้วยกันทั้งนั้น ใช่ไหม
- สุข - ถูกต้อง
- ประนอม - แล้วทำไมถึงมีคนไปบวชเป็นพระล่ะ พระสอนว่าความสงบของจิตใจดีกว่าความสุขที่เกิดจากการกินดื่มเที่ยวเล่นไม่ใช่หรือ
- สำรวม - ใช่ประนอมพูดถูก
- สุข - พวกคนขี้แพ้นะซี คนบางคนผิดหวังจากการหาความสุขเพียงครั้งสองครั้งก็ยอมแพ้นี้ไปบวชเสียแล้ว คนเราต้องสู้กับชีวิตสิ ผิดหวังบ้าง สมหวังบ้าง ทุกข์บ้าง สุขบ้าง เป็นของธรรมดา ผมว่าพวกพระนะหลงผิดที่คิดว่ามีสิ่งอื่นที่มีค่ามากกว่าความสุข ศาสนาเหมาะสำหรับคนอ่อนแอไม่กล้าสู้กับชีวิต เราจะให้คำสอนของคนพวกนี้มากำหนดชีวิตของเราไม่ได้หรอก
- สำรวม - เฮ้ยพูดแบบนี้คอมมิวนิสต์นี่หว่า เลิกพูดดีกว่า
- สุข - ?
- ประนอม - เดียว สำรวม กลับมาก่อน ว่ากำลังสนุกเชียว....ไปซะแล้ว
- นักศึกษาได้ฟังคนทั้งสามคุยกันแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง นักศึกษาเคยคุยกับเพื่อนหรือเคยถามตัวเองด้วยเรื่องทำนองนี้บ้างไหมว่า การที่เราต้องทำอะไรหลาย ๆ อย่าง เราทำไปเพื่ออะไร เราเรียนหนังสือไปเพื่ออะไร เราทำงานไปทำไม คนบางคนอาจไม่รู้ตัวเองทำสิ่งเหล่านี้ไปทำไม ที่ทำก็เพราะทำตามคนอื่น ๆ เห็นใคร ๆ ทำอย่างนี้กันทั้งนั้นก็เลยทำตามเขาบ้าง หรือบางทีก็ทำเพราะพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครูบาอาจารย์บอกให้ทำ แต่บางคนก็เข้าใจดีว่าที่ตัวเองทำอย่างนี้อยู่เพราะต้องการอะไร การที่เรา รู้จุดหมายของตัวเองแล้วย่อมดีกว่าไม่รู้ จริงไหม

แบบบันทึกผลการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญก่อนเรียนรู้

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาทำจิตใจให้สงบผ่อนคลายสังเกตจิตใจตนเองและบันทึกผล

ครั้งที่ 1

ครั้งที่ 2

ใบงานที่ 1

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาใช้เวลากลุ่มละ 15 นาที ตอบคำถามในหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดที่ศึกษาคือ.....
2. ความหมายของแนวคิดคือ.....
3. รากฐานของแนวคิดคือ.....
4. คุณค่าของชีวิตตามแนวคิดคือ.....
5. สรุปวิจารณ์จุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิด.....

ใบงานที่ 2

แบบฟอร์มการกำหนดเป้าหมายในชีวิต

1. ให้นักศึกษากำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเอง

ชีวิตด้าน	เป้าหมายที่ต้องการ (สามารถวัดความสำเร็จได้)	ระยะเวลา (ภายในกี่ปีหรืออายุไม่เกินกี่ปี)
การศึกษา		
การทำงาน		
การเงิน		
สุขภาพ		
ครอบครัว		
สังคม		

2. บอกวิธีการปฏิบัติเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายของชีวิต

.....

3. ให้นักศึกษานำคำตอบในข้อ 1 มาจัดทำเป็นเส้นกราฟชีวิต

ใบงานที่ 3

วิเคราะห์กรณีตัวอย่าง

คำชี้แจง : อ่านกรณีตัวอย่างแล้วอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้

1. การดำเนินชีวิตของนายก้าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง จุดหมายสูงสุดของชีวิตตามแนวปรัชญาแนวคิดใด (สุขนิยม วิมุตินิยม ปัญญานิยม อัตถิภาวนิยม และมนุษยนิยม) มากที่สุด เลือกเพียงแนวคิดเดียว อธิบายเหตุผลและข้ออ้างอิงประกอบ
2. นักศึกษาเห็นด้วยกับการดำเนินชีวิตของนายก้าวหรือไม่เพราะเหตุใด

นายก้าว

นายก้าวเป็นนักเขียน วิถีชีวิตของเขามีบางอย่างคล้ายครูสงบและบางอย่างคล้ายนายสำราญ เขามีพื้นเพมาจากชนชั้นกลาง การเติบโตในสังคมชนชั้นกลางทำให้เขาเห็นสิ่งต่าง ๆ หลายแง่หลายมุม การที่เขาได้คุ้นเคยกับครอบครัวเศรษฐีบางคนนั้น ทำให้เขาทราบว่าเงินไม่ได้ให้ทุกอย่างแก่มนุษย์ ตรงข้ามบางทีเงินมันก็ทำลายความเป็นมนุษย์ของเจ้าของ และการที่เขาคลุกคลีกับคนจน ๆ หลายคนทำให้เขารู้ว่าเงินนั้นมันมีความหมายมากสำหรับชีวิต เขาอดเสียแล้วความอดอยากและความอึดอัดที่เกิดขึ้นนั้นอาจทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ได้ เขาเกิดมาพร้อมกับความรู้สึกว่าเงินนั้นมีความสำคัญแต่ค่าของมันมีของเขต

เขาเห็นด้วยกับนายสำราญตรงที่ว่าวิทยาศาสตร์เป็นผลิตผลชิ้นสำคัญของมนุษยชาติ มันทำให้มนุษย์สะดวกสบายและหลุดพ้นจากความเป็นสัตว์ แต่วิทยาศาสตร์ก็สร้างปัญหาให้แก่มนุษย์มากมาย มันมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย เราต้องหาทางที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์มากที่สุด เขารู้สึกว่าความเจริญก้าวหน้าของสังคมมนุษย์นั้นจะเป็นไปได้ ถ้ามนุษย์รู้จักประนีประนอมความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตัวอย่างเช่น วิทยาศาสตร์มันให้ทั้งความเจริญและความเสื่อมแก่มนุษย์ นายสำราญมองมันส่วนแรก ครูสงบมองมันส่วนหลัง แต่นายก้าวพยายามมองมันทั้งสองด้านเพื่อจะให้คนเราเจริญก้าวหน้าต่อไป

เขาคิดว่าถ้าทุกคนคิดแบบครูสงบ มนุษย์เราคงไม่มีความเป็นอยู่สะดวกสบายอย่างไรในปัจจุบันและถ้าทุกคนคิดแบบนายสำราญคนเราก็คงแตกต่างจากสัตว์ไม่มากนัก ความสุขสบายนั้นเป็นหลักพื้นฐานของชีวิตก็จริงอยู่ แต่มนุษย์ได้วิวัฒนาการมาจนกระทั่งสามารถชื่นชมกับสิ่งอื่น ๆ นอกจากความสุขสบายได้ เช่น ความอึดใจที่ได้ทำความดี หรือความตั้งใจที่ได้จากการสัมผัสกับปัญญาความรู้ เป็นต้น

ใบงานแบบฝึกทักษะชีวิตที่ 1 ประวัติความดีงามของข้าพเจ้า

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาเขียนประวัติความดีงามของตนเองลงในกรอบที่กำหนดให้

ชื่อ.....นามสกุล.....
 หมู่เรียน.....ชั้นปีที่.....โปรแกรมวิชา.....เข้ามาเป็นนักศึกษา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมเมื่อ ปี พ.ศ.เคยมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า

.....

เคยอุทิศตัวเองให้เป็นประโยชน์แก่โรงเรียน มหาวิทยาลัยหรือสังคม คือ

.....

งานที่ข้าพเจ้าหวังว่าจะได้ทำคือ

.....

ลงชื่อ.....
 (.....)

ข้อคิดหรือประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้

.....

ใบงานแบบฝึกทักษะชีวิตที่ 2

คำชี้แจง : ให้นักศึกษาทบทวนเหตุการณ์ในอดีตแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

1. นักศึกษาบรรยายถึงสิ่งที่ประทับใจในอดีตที่ไม่อาจลืมได้

.....

.....

.....

2. ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้

2.1 ผู้ที่อยู่เบื้องหลังความประทับใจในอดีต

.....

.....

.....

2.2 การกระทำของผู้ที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้นักเรียนรู้สึกประทับใจ

.....

.....

.....

2.3 ความสำคัญของผู้ที่อยู่เบื้องหลังของนักศึกษา

.....

.....

.....

2.4 ความรู้สึกประทับใจในอดีตส่งผลต่อนักศึกษาในเวลาต่อมา ดังนี้

.....

.....

.....

ข้อคิดหรือประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมนี้

.....

.....

.....

